Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ.
БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 284 (16807) | 1984 оной декабриин 11, вторник | Сэн 3 мүнгэн.

ПАРТИЙНА АНХАРАЛ ЭРЭГТЭЙ

унис партимнай залуу үетэнине хүмүүжүүлгын нуудта саг үргэлжэ ехэ анхарал хандуулдаг. КПСС-I съездын шиидхэбэринүүд соо ургажа ябаһан улай үзэл бодолой, политическэ эрдэм мэдэсын айн байбал, коммунис байгуулалтын хараа түсэ-дүүргэлтэ улам түргэнөөр, эршэмтэйгээр бэелүү-зэргэтэй гэжэ заагдаһан юм.

Ленинэй суртал һургаалда үндэһэлэн, манай Ком-парти залуушуулые политическэ, ажалай, абари талаар хүмүүжүүлхын тула нилээд ехэ орол-аргана. Энээнине КПСС-эй ЦК-гай «Комсомолые а талаар хүтэлбэрилгые саашадань һайжаруулха, улые коммунис ёһоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэ тэрэ-рэ дээшэлүүлхэ тухай» тогтоол элитээр гэршэлэн шуу. Мүн комсомолой организацинуудай секре-дай Бүхэармейскэ зүблөөн дээрэ нүхэр К. У. Чер-совет комсомолшууд болон залуушуулай хүмүү-н асуудалнуудта онсо тогтожо, саашанхи зорил-ень тодорхойлһон байна.

ин эдэ документнүүд соо хүгжэлтэ түгэс социа-үедэ комсомолшуудта, бүхы совет залуушуулда ско-ленинскэ үзэл бодол, ангиин мэдэрэл бүри-буржуазна үзэл сурталтай эрид шууд тэмсэхэ ха-олтойгоор хүмүүжүүлхэ хэрэгтэй гэжэ заагдана. унис үзэл бодолдо үнэн сэхэ, ажабайдалай хараа эдэбхитэй тэмсэлшэд болгон хүмүүжүүлхэ хэ-мсомолой политическэ һуралсал ехэ үүргэ дүүр-эшэ. Имагтал политическэ һуралсал мэргэжэл, одол дээшэлүүлхэ өөрсэ янзын зүйл байһан тула эшин элдэб янзын һалбаринуудта хүдэлжэ ябаһан шуудта, залуушуулда общественэ хүгжэлтын онуудтай танилсаха, марксизм-ленинизмын клас-гайхамшагта зохёолнуудые шэнжэлэн шудалха омжонуудые олгоно бшуу.

эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй тогтоол-ор совет хүн бүхэн мүнөө үеын социалис ажа-хүгжэлтын асуудалнуудые, Коммунис партиин е гүнзэгыгөөр ойлгохо, тэрэнине бодото байдал эглэжэ шадаха ёһотой гэжэ тодорхойлогдоо бэ-эһээ партийна болон комсомолой организаци-лушуулай һуралсалай аша үрые, нүлөөе улам лхэ ёһотой болоно.

блика соомнай комсомолой һуралсал яһала эм-ябажа байнхай. Мүнөө жэлдэ комсомолой 986 туулида 28100 гаран хүбүүд, басагад һуралса-тоодо 25430-аад комсомолшууд өөһэдынгөө тео-эрдэм мэдэсые дээшэлүүлнэ. Гадна партийна скэ болон экономическа һуралсалда 18 мянган-эа комсомолой гэшүүд-залуу хүдэлмэрилэгшэд, нууд болон алба хаагшад эдэбхитэйгээр хабаадана. молой дурсагдагша полит-һургуулинуудта 900 пагандист залуу үетэнине һурган хүмүүжүүлнэ. 80 процентнь коммунистнууд, 90 процентнь дээ-литай хүнүүд болоно. 70 процентнь — хоёр бага бэшэ сагай туршада пропагандистаар хү-үй дүршэлтэй зон юм.

жэлэй туршада залуу үетэнине хүмүүжүүлгэдэ өө бэлиг шадабарине. эрдэм мэдэсые зорюулһан гистнууд, республика соомнай олон. Тэдэнэй аан-Үдын мяха-консервын комбинадай шубуунай альник А. Г. Скрицкая, нарин сэмбын комбина-ночок» гэжэ үхибүүдэй саадые даагша О. Г. Ток-ЛВРЗ-гэй цехэй начальник Г. И. Ганько, Хо-да һургуулиин багша Т. Ц. Цыреторова, Бар-районно больницын врач Р. С. Массовер, Сэ-айоной Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой парткомой Ю. М. Бальхаев. Захааминай районой Дала-озой директор В. Л. Хартаев, Хурамхаанай рай-гын сомоной Соведэй түрүүлэгшэ Г. Б. Цыре-олон тоото бусад партийна, совет хүдэлмэри-үтэлбэрилэгшэд бии.

пагандистнууд залуушуулай аудиторинуудта таа-эдэнине шудалжа байһан асуудалнуудаарнь һо-а, һанамжануудаа хубаалдалгын оршон байдал-нүүдээ үнгэргэдэг байха юм.

й Железнодорожно, Октябрьска, Хориин, Кабан-комууд, Улаан-Үдын нарин сэмбын, Онохойн ой Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадуудай д болон бусад партийна организацинууд комсо-й политическэ һуралсалда ёһотойл партийна андуулна, схэ оролдолго гаргана гээшэ.

оото партийна организацинууд комсомолой һу-аша нүлөө, илангаяа залуу хүтэлбэрилэгшэдэй шадабарине дээшэлүүлгэдэ бага бэшэ туһаламжа байна. Жэшээнь, КПСС-эй Кабанскын райком ой һуралсалай пропагандистнуудта, тэдэнэй бэлэдхэл болон шадабарине хараада абан, тусхай а үзүүлдэг, элдэб хэмжээ ябуулгануудые бэе-айха юм.

обкомой Политическэ гэгээрэлэй байшангай М-эй Улаан-Үдын горкомой дэргэдэ саг үргэлжэ семинарнууд комсомолой һуралсалай пропаган-а ехэ туһатай. Энэ семинарай секцинүүдтэ алай социалис шэнжэ шанар ба залуушуул», алай тэмсэл ба залуушуул», «Хуули ёһон ту-эй үндэһэ һуури» гэһэн курсануудаар хэшээл-одог, тэндэ һанамжануудаа эдэбхитэйгээр ху-байха юм. Мүн өөһэдөө бэшэһэн рефераднуудаа лсэдэг заншалтай.

хамта комсомолой полит-һуралсал эмхидхэл-эй хүдэлмэридэ олон тоото дутагдалнууд ушар-хы дээрээ һайн шэнги тоо, баримтануудай бо-нуудай саана бирагүй хүдэлмэриин гэршэ жэ-аража ерэдэг.

, Хурамхаанай, Прибайкалиин районуудта ком-ай, залуушуулай һуралсалда партийна хүтэлбэри өөгэй һулаар бэелүүлэгдэдэг байһандань халаг-дэ районуудта полит-һургуулинуудай хэшээл-газарта саг соогоо үнгэргэгдэнэгүй, нилээд омсомолшууд политическэ эрдэм мэдэсээ дээ-й, һуралсалда хабаадуулагданагүй, пропаган-һэлгэхэ ушарнууд олоор үзэгдэнэ.

ЛКСМ-эй Хэжэнгын, Түнхэнэй, Хурамхаанай, нин, Улаан-Үдын райкомууд залуушуулай по-һуралсал һулаар хүтэлбэрилнэ гэжэ тэмдэглэл-газарта комсомолой организацинуудай секре-элгэгдэнэ. Комсомолшуудай марксистско-ленин-алда хайша хэрэгээр, хойрогоор хандалгын үй байһаниинь гайхалтай. Залуушуулай ауди-үнэн сэдьхэлэй сэхэ хөөрэлдөөн, зүбшэн хэл-болодоггүй байһаар.

ой полит-һургуулинуудые эрхилэгшэд, пропа-д энэ хүдэлмэридэ ушарһан дутуу дундануудые алаар түргэн болзор соо зохисотой хэмжээнүүдые этэй. Түбхын түрүүндэ марксистско-ленинскэ шанар дээшэлүүлхэ шухала. Хэшээлнүүдтэ лон хүмүүжүүлгын элдэб янзын онол аргануу-элнүүдые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ ёһотой. лай эрилтэнүүдэй нилээд дээшэлһые хараада тическэ һуралсалай удхые гүнзэгырүүлхэ, хүн ьһон эрдэмээ бодото байдалда хэрэглэжэ шада-хэрэг имагтал партийна организацинуудай ролдолгоор, хүтэлбэреэр бэелүүлэгдэхэ ёһотой

ЕНИНЭЙ ШЭЛЭГДЭМЭЛ ЗОХЁОЛНУУД

нэй 10 томһоо бү-эгдэмэл зохёол-дохи том хэблэг-1899 ондо хэблэг-идахи капитализ-лэ» гэһэн зохёол о оруулагданхай. марксистнуудай» ом тушаа рецен-болгожо, Ленинэй мжэлгэгүй шүүм-статья энэ том-руулагдаа.

жэлэй эхиндэ тус р хүгжөөгдэһэн, мтатай болгогдо-ын тобшололнууд мүнөөшье үе сагта шухала удха шанартай байһаар. Пролетариадай булюу үүргэтэй байха тухай, хүдэлмэришэд болон таряашадай холбоон тухай Ленинэй суртал һургаалнууд демократиин, национальна сүлөөрэлгын түлөө, социализмын түлөө арадуудай тэмсэлдэ хүтэлбэрилхы эхин болодог байна.

КПСС-эй ЦК-гай дэргэдэхи Марксизм-ленинизмын институдаар бэлдэгдэһэн энэ номые Политиздат хэблэжэ гаргаба.

(ТАСС).

Редактор
. ГАРМА

осудар-ССР по книж-на. 35. 04649.

РЕСПУБЛИКЫМНАЙ АЖАЛАЙ ҮДЭР

ҮНЕЭН БҮРИҺӨӨ ТУГАЛ

Тойроод ой модотой, нариншаг һужааг голтой Хуһата гэжэ газарта Цырен Токтохоевич Дарима Бадлуевна хоёр 135 үхэр харууһалан үбэлжэжэ байнхай.

Эдэнэр жэлэй дүрбэн сагта үхэрнүүдээ хээрын бэлшээридэ адуулаад лэ тобир тарган ондо оруулдаг, мяханай үүлтэрэй үнеэдһээ тугал олоор абажа, үхэл гарзагүйгөөр түлжүүлжэ шададаг малшад юм. Тугалнуудаа эхэнүүдтэнь табижа хүхүүлэн, тэдэнээ түргэнөөр томо болгодог, шэгнүүрыень горитойгоор нэмээдэг дүршэлтэй.

Жэшээлхэдэ, нёдондо Ц. Т. Цыбиковтэн зуун үнеэн бүриһөө 91 тугал абажа томо болгоод, «Целинный» совхоз дотороо эгээл эрхим үрэ дүн түйлаа һэн. Байгша оной эхиндэ социалис уялга абахадаа, гүүртынгээ зуун үнеэн бүриһөө 93-һаа үсөөн бэшэ тугал абажа түлжүүлхэбди гэжэ мэдүүлээ. Тээсгэн намар эдэ малшад өөһэдынгөө арга боломжонуудые дахин хаража үзөөд, энэ жэлдэ һүрэгэйнгөө үнеэн бүхэнһөө тугал абажа, томо болгохобди гэжэ шэнэ уялга абаа.

— Хэлэһэндээ хүрэхэ бээзэбди гээд һанагдана. Үнеэд хүсэ шадалаар һайн. Иигээд декабрь соо олохон үхэр тугаллахаар хүлеэгдэнэ. Мүнөө малаа гол түлэб адуулаад, үдэшэ үглөөниинь үбһэ, һолоомо эдюулнэбди. Тугалнуудтаа һайхан үбһэ үгэхэһөө гадна, талха тарянанай зүйл, машиндаһан һү, элдэб минеральна бодосуудые холижо шанаад, бурдууг болгожо уулганабди. Дулаан байрада байлганабди,— гэжэ ахалагша малшанай нүхэр Д. Б. Батуева хөөрэнэ.

Ц-Р. ДЫМБРЫЛОВ,
хүдөө бэшэгшэ.

Яруунын район.



Боосцын совхозой (Зэдэ) ахалагша хонишон Анатолий Арсентьевич Марадудинай даадаг эхэ хонишодой бригада Гурбан толгой гэжэ газарта үбэлжэжэ байнхай. Үнгэрэгшэ жэлдэ энэ бригадын коллектив зуун эхэ хонин бүриһөө 113 хурьга абажа түлжүүлһэн, толгой бүриһөөнь 4 килограмм нооһо хайшалһан юм. Нүхэр Марадудинай бригада мүнөө үбэлжэлгэдөө эрхим һайнаар бэлдэжэ, нёдондонойнгоо үрэ дүнгүүдые үлүүлхэ зорилготой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. А. Марадудин.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ЕРЭХЭ УРГАСЫН НАЙДАМТАЙ ҮНДЭҺЭН

Үбэлэй эдэ үдэрнүүдтэ «Авангард» совхозой Алташын-Адагай отделениин луговодууд Нима Цыренович Цыбанов, Бато Дашиевич Дашиев гэгшэд ерэхэ ургасын үндэһэ табижа байнхай. Эдэнэр намарай үедэ сабшалангайнгаа үрэжэлыень һайжаруулха талаар хүдэлмэри үргэнөөр ябуулжа шадаа. Мүнөө тус ажахын дүршэлтэй луговодууд Дээдэ-Алташада тошо хүргэжэ эхилэнхэй.

* * *

«Искра» колхозой лугомелиоративна отрядай гэшүүд партиин ЦК-гай октябриин (1984 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын түлөө 1985 ондо баян ургаса абаха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулна. Мүнөө тус коллективэй луговодууд огородой эдеэ ургуулдаг талмай дээрэ 1800 тонно нютагай утэгжүүлгэ гаргаба.

Сабшалан, полидо наг шэбхэ шэрэлгэдэ отрядай гэшүүн, К-700 түхэлэй тракторые жолоододог Александр Михайлович Иванов, автомашиның жолоошон Иван Петрович Митрофанов болон бусад габьяа ехэтэйгээр ажаллана. Үдэр бүхэндэ органическа үтэгжүүлгэ шэрэлгэдэ колхозой 6—8 автомашина, моортэй трактор хүдэлгэглэнэ. Наг шэбхэ ашалгада үшөө хоёр трактор табигданхай. Эдэнине дүршэл ехэтэй механизаторнууд К. М. Козлов, Ф. А. Митрофанов жолоодоно.

Эндэ һүүлэй үедэ таряалан болон нуга сабшалан дээрэ наг шэбхэ гаргаха хүдэлмэри үргэдэжэ байнхай.

В. ШИРДАРМАЕВ,
манай штатнабэшэ корр.

Мухар-Шэбэрэй район.

ХАБАРАЙ ТАРИЛГАДА БЭЛДЭНЭ

Партиин XXVII съездые, Илалтын 40 жэлэй ойе нэрэтэй түрэтэйгөөр угтахын түлөө республикымнай ажалшад хамаг арга боломжоёо элсүүлэн хүдэлжэ байна. Нийтын малай үбэлжэлгые эмхи гуримтайгаар үнгэргэхэһөө гадна, хабарай тарилгада эртээнһээ бэлдэхэ асуудал хүдөөгэй ажалшадай, механизаторнуудай үдэр бүриин анхаралда абтанхай.

ООО

Жэшээлхэдэ, энэ талаар Түнхэнэй районой «Восточные Саяны» колхоздо ехэ хүдэлмэри хэгдэнэ. Һүүлэй мэдээгээр гэнжэтэ 11 тракторай долоониинь, моортэ 15 тракторай 13-иинь заһабарилагдажа, бэлэн болонхой. Харюусалга ехэтэй энэ хүдэлмэридэ Н. Окунев, В. Андыков гэгшэд онсо шалгарна. Тиихэдэ хүдөө ажахын техникэ—сеялкэ, плуг, культиватор, комбайн гэхэ мэтэшэлэн тусхай графигай ёһоор заһабарилагдана.

Б. МИХАЙЛОВ.

ЗУУТАНАЙ ЗЭРГЭДЭ

Улаан-Үдын районой Ивалгын туршалга-үйлэдбэриин ажахын ахалагша хонишон Мунко Будаев районойнгоо зуутан хонишодой зэргэдэ нёдондо ороһон юм. Тэрэ арбан нэгэдэхи табан жэлэй һүүлшын жэлдэ үндэр социалис уялгануудые абаба. Эхэ хонин бүхэнһөө хурьга абажа түлжүүлхэ, нэгэ хонин бүхэнһөө дунда зэргээр 4,6 килограмм нооһо хайшалха гэһэн зорилготой. Тэрэ районойнгоо комсомолой конференциин шиидхэбэреэр ВЛКСМ-эй областной конференциин делегадаар һунгагдаба.

В. ЖАПОВ.

АЛДАРТА ОЙН БАЯР

ТАШКЕНТ (ТАСС). Узбекистанай хото городууд болон һуурин тосхонууд гоё һайханаар шэмэглэгдэнхэй. Эртэ урдын газар дээрэ һайндэр хүрэжэ ерээ. Республикын ба тэрэнэй Компартиин 60 жэлэй ой гүйсэбэ.

Гайхамшагта үдэртэ зорюулагдаһан Узбекистанай Компартиин ЦК-гай ба республикын Верховно Соведэй баярай суглаан Ташкентдэ болобо.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ В. И. Воротников сугларагшадта халуунаар угтагдажа, үгэ хэлэһэн байна. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненкын даалгабарине бэелүүлэн, тэрэ эндэ сугларагшадые, республикын бүхы ажалшадые ойн баяраарнь үнэн зүрхэнһөө амаршалаад, социалис байгуулалтын бүхы һалбаринуудаар амжалтануудые түйлахыень хүсэбэ.

Үнгэрһэн 60 жэлэй туршада республикын хүдэлмэришэн анги, таряашад, интеллигенци манай ороной бүхы арадуудай аха дүүгэй холбоон дотор социалис байгуулалтын алдарта зам гаталаа гэжэ үгэ хэлэгшэ онсолон тэмдэглэбэ. Октябриин, агуухэ Ленинэй суртал бодолнууд узбек арадые зоригжуулһан, тэрэнэй зохёохы ба оюун ухаанай хүсэ шадалые бадараһан юм. Урданай хаанта Россин гээгдэнги заха булан шэнэ байдалай орьелнууд тээшэ үзэгдөөгүй ехэ алхам хэһэн байна.

Узбекистанай Компартиин ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь М. Б. Усманходжаев элидхэл хэхэдээ, амаршалгын халуун үгэнүүдэй Совет Узбекистанай түйлалтануудые үндэрөөр сэгнэһэнэй, республикын экономическа болон соёлой хүгжэлтэ тухай саг үргэлжын Ленинскэ анхарал оролдолго гаргадаг байһанайнь түлөө КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ ба СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ, нүхэр К. У. Черненкэдэ үнэн зүрхэнэй баяр баясхалан хүргэһэн, гүнзэгы талархалаа мэдүүлһэн байна.

Москваһаа, аха дүү союзна республиканууднаа баяр ёһололдо ерэһэн делегацинуудай хүтэлбэрилэгшэд баярай суглаан дээрэ амаршалгын үгэнүүдые хэлэбэ.

ШАЛГАЛТА ЮУ ХАРУУЛААБ?

ЗҮБӨӨР ЭДЕЭЛҮҮЛЭЭ ҺАА...

Һаалиин малда бүдүүн тэжээл—үбһэ, зелёнко, буйлуулагдаһан һолоомо, мүн шэмэтэ тэжээл—сенаж, силос һайса эдюулхэдэ һү шэмэнь эрид дээшэлдэг гэжэ һаалишан, малшан бүхэн мэдэхэ ааб даа. Харин талха тарянанай зүйлые үнеэдтэ дан ехээр эдюулбэл, үлүүсэ таргалха гэжэ баһал мэдээжэ.

Тиимэһээ үнеэдэй тэжээлэй рационине тон зүбөөр тааруулжа, гол түлэб буйлуулагдаһан, шанаржуулагдаһан, шэмэ шүүһэ ехэтэй тэжээл тэдээндэ эдюулхэ гээшэ тон шухала болоно.

Һү һаалиие дээшэлүүлхэ энэ заабари Захааминай районой ажахынуудта хэр зэргэ сахигданаб гэһэн асуудал бидэнине һонирхуулба.

Манай шалгалтын бүлэг һаяшаг эндэхи Михайловкын болон Дүтэлүүрэй совхозуудай фермэнүүдтэ ябахадаа, тэндэ үнеэдэйнь ямар гуримаар, хэр зүб рационоор эдеэлүүлэгдэжэ байһыень хараа. Ушарынь юуб гэхэдэ, эдэ ажахынууд һү һааха, гүрэндэ худалдаха жэлэй түсэбые дүүргэхэ талаар шахардуухан байдалда оронхой. Илангаяа үбэлжэлгын эхилһэнһээ хойшо һү һаалинь бүри доошолжо байна. Жэшээлхэдэ, Михайловкын совхозой түбэй фермэдэ (даагшань Ц-Д. Б. Лубсанов) байгша оной 11 һарада нёдондоной үеынхиһөө 200 гаран центнерээр бага һүн абтаад байхаһаа гадна, һүүлэй хоёр һарада тэрэнь үшөө доошолбо. Тиигэжэ эндэ гүрэндэ һү худалдаха жэлэй түсэбые заатагүй дүүргэхын тула декабрь һарада адагынь 260—270 центнер һү абаха зэргэтэй болоно. Теэд тэды шэнээн һү һааха арга боломжо эндэ үгы гэхээр. Юуб гэхэдэ, үнгэрһэн ноябрьда тус фермэ оройдоол 142 центнер һү гүрэндэ худалдаа.

Тус фермын иимэ байдалда ороһонойнь гол шалтагаанай нэгэн гэхэдэ, һаалиин малда ёһотой һайн рационоор тэжээл эдюулэгдэнэгүй, илангаяа тэрэнь шэмэ шанараараа тааруулагдаагүй байна. Үбэлжэлгын эхилһэнһээ хойшо эндэ үнеэн бүхэндэ үдэрэй 15 килограмм силос, 20 килограмм хүсэд буйлуулагдаагүй һолоомон, 400 грамм талха тарянанай зүйл гэхэ гү, али тэрэнине халуун уһанда худхаһан 10—13 килограмм бурдууг эдюулэгдэнэ. Тэрэнь бүхыдөө тэжээлэй 6 единицэ болодог. Тиимэ хэмжээнэй тэжээл эдижэ байһан үнеэдынь тус бүридөө үдэрэй — 4,8—5 килограмм һү үгэнэ. Иигээд ерэхэдээ тэжээлэйнь рационшье бага, һаагдаһан һүниинь шье бирагүйшэг байна ха юм. Яахадааб гэхэдэ, дулаан байрада ехэнхидээ уянда байлгагдаһан үнеэд шэмэтэй һайн шанартай үбһэ, мүн буйлуулагдаһан тэжээл нормын ёһоор эдеэд байбал, хибэдэһээ хүсэд хибэжэ, тэрэнээ гүйсэд эдеэн болгохо, һү шэмэдээ гаргаха байна. Үбһэ оройдоо эдеэгүй, тэрэ мүртөө муу шанартай силос эдижэ байһан үнеэд хайшан гээд һү ехээр үгэхэб даа.

Теэд хайшан гээд эндэ һү һаалиие дээшэлүүлхэ арга бииб? Ажахын мэргэжэлтэдтэй зүбшэжэ үзэхэдэ, түбхын түрүүн мүнөө үедэ һаалгагдажа байһан 80 үнеэдые дары илгажа, тусгаар һайн харууһанда табяад, тус бүридэнь сүүдхэдэ 10 — 11 единицын хэмжээнэй тэжээл эдюулээ һаа, үнеэн бүриһөө үдэрэй 7 — 8 килограмм һү абаха арга бии байна.

Тиимэ юумэ эмхидхэхэ арга боломжо совхозой түбэй фермэдэ гүйсэд бии. Даб дээрэ үбһэ тэжээлшье дуталданагүй. Гансал оролдолго, бодото ажал дуталдана гэхээр.

Ушарынь юуб гэхэдэ, фермын хажууда тэжээл буйлуулха тусхай түхеэрэлгэнүүд **бүри һара урда тээ хабсаргагдажа дүүргэгдэһэн аад, мүнөө хүрэтэр хүдэлгэгдөөгүй бай**һаар. Тэрэнэйнь шалтагаан гэхэдэ, талха таряа, хэршэгдэһэн һолоомо холижо эһээхэ «Саратовская закваска» гэдэг эһээмэл зүйл үгы. Тэрэнине асарха тухай хөөрэлдөөн болоходо байбашье, баһал хүсэлдэнэгүй.

Үнеэдтэ шэмэтэй, шанаржуулагдаһан тэжээл эдюулжэ һү һаалиеиь дээшэлүүлхэ тон шухала үедэ хэрэгтэй түхеэрэлгэнүүдые миин байлгаха гээшэ ээзэн буса, экономическа талаараа тааруугүй ябадал гэжэ тоолохоор.

Саашань энэ ажахын фермэнүүдтэ абтадаг һүнэй шанар тухай хэдэн үгэ хэлэхээр. Жэшээнь, байгша оной юһэн һарада бүхыдөө абтаһан һүнэй 67 процентнь лэ нэгэдэхи сортоор гүрэндэ тушаагдаһан һаань, мүнөө үнгэрһэн ноябрь һарада бүхы һүниинь хоёрдохи сортоор тушаагдаа. Яахадаа иигэжэ һүнэй шанар муудаа гээшэб гэһэн асуудал гаргана. Шалгалтын дүн дээрэһээ харахада, һаалишадай олонхинь һүеэ һайн шанартайгаар, сэбэрээр абахын түлөө бодотоор оролдоногүй. Түбэй фермэдэ үнеэдэй һаагдажа байхада ерэхэдэмнай нэгэшье һаалишан хажуудаа бүлеэн уһатай хүнэг табяагүй, үнеэдэйнгээ дэлэнгые хэды-еды аршаһан нэрэтэй болоод лэ һаажа ороно.

— Фермэдэмнай халуун уһан байдаггүй, уһа халааха түхеэрэлгэшье үгы. Үнгэрхэдөө хүнэг, амһартануудые һайса угааха халуун уһан байгшагүйл,— гэжэ һаалишад мэдүүлнэ.

Тэрэшэлэн үхэрнүүдэй байра соохи шэбхэ шабааһан саг соогоо арилгагданагүй. Тэндэнь нойтон, муухай байха юм.

Совхозой зооветмэргэжэлтэд, илангаяа фермые даагша нүхэр Лубсанов иимэ байдалтай эбсэшоод байна. Һаалишад, малшадайнгаа урда шанга эрилтэ табинагүй, фермэдэхи үдэр бүриин гуримые жэншэдгүй **сахиха тушаа бодото оролдолго гарганагүй гэжэ тобшолол хэхээр болоно.**

Ажахын ахамад зоотехник В. Г. Сосоровтой хөөрэлдэхэдэ, түбэй фермэдэ ойрын үдэрнүүдтэ дүшөөд үнеэн тугаллахаар хүлеэгдэнэ. Тиигэжэ бүхыдөө 100 гаран үнеэд һаагдадаг болохо юм. Тэрэ малай харууһа, тэжээлые эрид һайжаруулаад байгаа һаа, һү һаалиие мүнөөнэйхиһөө хоёр дахин дээшэлүүлхэ арга бии. Тэрэнине бэелүүлхэ бүхы хэмжээнүүдые абахабди гэжэ нүхэр Сосоров мэдүүлнэ.

Гадна эндэ тугалнуудай харууһалга, эдеэлүүлгэ хангалтагүй муугаар эмхидхэгдэнэ. Энэ жэлдэ фермын тугалшад хамтын подрядай гуримаар ажаллажа эхилһэн юм. Түрүүшээр ажалынь яһала һайн ябаа. Жэлэй үнгэрһэн юһэн һарада эндэхид тугал бүхэнэй шэгнүүрые сүүдхэдэ 550—600 граммаар нэмээһэн байгаа. Харин һүүлэй хоёр һарада звеногой тугалшад (ахалагшань Д. Будаева) ажалаа, оролдолгоёо зарим тэды һуладхаа. Үнгэрһэн ноябрь, декабрь һарануудта эндэ 12 тугал гарзалуулагдаа. Нарай малай шэгнүүршье өөдтэй нэмэгдээгүй.

Дүтэлүүрэй совхоздо һү һаалиин гурбан фермэ бии. Тэдэнэй дундаһаа Зэмхын фермын (даагшань коммунист Т. Я. Цыбикова) коллектив һү һаалгаар ажахы дотороо мүрысөөндэ түрүүлжэ ябана. Жэшээлхэдэ, байгша оной ноябриин 15-да һү һааха жэлэйнгээ түсэбые дүүргээд, удаань энэ һарын 21-дэ сагаан эдеэ гүрэндэ худалдаха даабаряа бэелүүлээ һэн. Бутүү-Зэдын МТФ-гэй коллектив энэ жэлдэ баһал муу бэшээр хүдэлжэ байна. Тусхайлбал, эндэхид һү һааха жэлэйнгээ түсэбые декабриин 15 болотор дүүргэхэ гэһэн зорилго табяа. Ажалай ветеран, 1943 онһоо КПСС-эй гэшүүн А. И. Бальбурова һүүлэй жэлнүүдтэ энэ фермые шадамараар хүтэлбэрилжэ, амжалта түйлаха хэрэгтэ хубитаяа ехээр оруулна. Байгша ондошье эндэхи үнинэй һаалишад В. Жигжитова, О. Бальжинова, Г-Х. Шоенова, Х. Цыренова гэгшэд тус тустаа даалгагдаһан 22 үнеэдэй тус бүриһөөнь 1500—1700 хүрэтэр килограмм һү һаагаа. Тус коллективэй ажалай үшөө ямар юумэндэ анхарал хандуулхаар бэ гэхэдэ, эндэнэр һүнэйнгөө тоһолигые жэлэй ямаршье сагта 3,9—4,0 процентһээ доошо оруулдаггүй. Мүнөө үбэлжэлгын үедэшье эндэхид һү һаалияа яһала дээшэлүүлжэ байна. Илангаяа үнеэдэй харууһан, тэжээл һайнаар эмхидхэгдэнэ.

Гэхэтэй хамта энэл фермэтэй зэргэлжэ байдаг Буусын һү һаалиин фермын (даагшань Г. Цыренов) үрэ дүнгүүд, ажалайнь эмхидхэл тад ондоо байна. Хараад үзэел даа. Эндэхид һү һааха жэлэйнгээ түсэбэй дүүргэлтые һаял 57 процентдэ хүргөө. Мүн һү худалдаха жэлэйнь даабаришье баһал дүүргэгдэхэгүй гэжэ тодоронхой.

— Зунай сагта һү ехээр һаажа бираагүйбди. Юуб гэхэдэ, малнай ой тайгын бэлшээридэ адуулагдаад, заримдаа олон үнеэд 2—3 хоногто олдонгүй хээгүүр хоножо, һаалгангүй ябаһаар сагһаа урид хожорһон, шэргэһэн байна. Тиигэжэл доройтошообди,— гэжэ фермые даагша хэлэнэ.

Теэд мүнөө үбэлжэлгын үедэ яахадаа һүн багаар һаагданаб гэһэн асуудал гарана. Фермын үнеэдтэ тус бүридэнь үдэрэй 20 килограмм силос, 700 грамм үбһэн, һаагдаһан һүнэй литр бүхэндэ 200 грамм талха тарянанай зүйл хүртэхөөр эдюулэгдэнэ гэхэ гү, али энэнь 5,6 тэжээлэй единицэдэ хүрэнэ. Иимэ тэжээл эдюулээд, һаамхай үнеэн бүриһөө дундаа зэргээр 5 килограмм һү абана. Харин бүхыдөө абтаһан һүыень фермын үнеэн бүхэндэ хубаабал, бүришье бага болохо байнг.

Илангаяа үбһэ, силос, сенаж, һолоомо, зелёнко үшөө нэмэжэ эдюулхэ аргагүй гээшэ гү гэжэ зоотехник А. В. Николаевта хандахада, тэрэ иигэжэ хэлэнэ:

— Мүнөө жэлдэ манайда малай эдихэ юумэн яһала бии. Гэбэшье үбэл ута байна. Бүхы тэжээлые хубаажа үзэхэдэмнай һаалиин малда иимэл рацион хүртэнэ. Тэрэниень нэмээхэ тухай асуудалые хэлсэжэ үзэхэ зон бээзэбди.

Үнеэдэй хэзээ олоороо тугаллаха байһанине хараада абажа, түбхын түрүүн һаамхай үнеэдтэ, илангаяа һү ехээр үгэдэг үнеэдтэ тусгаар рацион табижа, ашаг шэмээ ехэ болгохо бүринь тэжээлыень нэмээгээд байгаа һаа, һүн горитойгоор дээшэлхэл даа.

Энэ хоёр ажахынуудта үнгэргэгдэһэн шалгалта дээрэһээ ямар тобшолол хэхэб гэхэдэ, зарим фермэнүүдтэ үнеэдэй, илангаяа һаамхай малай тэжээлэй рационине зүбөөр табижа шадаагүй дээрэһээнь лэ һүн багаар һаагдана. Илангаяа бии байһан тэжээл ёһоор буйлуулагданагүй, шэмэ шанарынь тэнсүүлэгдэжэ, малда эдюулэгдэнэгүй.

Эндэ элирүүлэгдэһэн дутагдалнуудые түргэн усадхаха тушаа тодорхой хэмжээнүүдые абахабди гэжэ дурсагдаһан ажахынуудай, фермэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд шалгалтын бүлэгтэ хабаадагшадта мэдүүлһэн байна.

Шалгалтада хабаадагшад:
Г. БУБАЕВ,
Захааминай районой ветстанциин ахамад ветэрач, арадай хиналтын районно комитедэй штатнабэшэ инспектор.
Ц. ЦЫРЕНОВ,
«Ажалай туг» газетын хүдэлмэрилэгшэ,
Ш. БАКШЕЕВ,
манай корр.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ

1984 оной декабриин 29-нэй субботын амаралтын үдэрые 1984 оной декабриин 31-нэй понедельнигтэ болгохо гэжэ СССР-эй Министрнүүдэй Совет тогтообо.

КПСС-эй ЦК-гай ИЮНИИН (1983 он) ПЛЕНУМЭЙ ШИИДХЭБЭРИНҮҮДЫЕ БЭЕЛҮҮЛХЫН ТҮЛӨӨ

ХҮТЭЛБЭРИЛЭГШЭДЭЙ ХҮМҮҮЖҮҮЛХЫ ҮҮРГЭ

КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленум дээрэ үзэл сурталай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин ашаг үрые, шанарые дээшэлүүлхэ талаар тодо, олон зондо ойлгосотой программа абтажа, партийна организацинуудай урда ехэ зорилгонууд табигдаад, амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байнхай. Ойлгууламжын, ниитэ-политическэ хүдэлмэри парти болон арадай бата нэгэдэлые бэхижүүлнэ, ажалшадай коммунис этигэл найдабарие улам дээшэлүүлнэ.

КПСС-эй Түнхэнэй райком, партийна эхин организацинууд хүтэлбэрилхы кадрнуудые хүмүүжүүлхэ, тэдэнние үзэл сурталай хүдэлмэридэ хабаадуулха хэрэгтэ горитой анхарал хандуулна. Мүнөө үедэ энэ талаар хүтэлбэрилэгшэдтэ ехэ эрилтэ табигдана. Тэрэ партиин хэрэгтэ үнэн сэхэ, ажал хэрэг эрхим һайнаар мэдэдэг, эмхидхэлэй хүдэлмэриин дүршэлтэй, юумэ холуур, гүнзэгыгөөр харадаг, шэнэ хубилалтануудые абаһаар ойлгодог, түрүү хараа бодолтой байха зэргэтэй.

«Эстониин ССР-эй ажалшадай дунда политическэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ хүтэлбэрилхы кадрнуудай хабаадалга тухай» КПСС-эй ЦК-гай тогтоол районой партийна организацинуудай дайшалхы программань болонхой.

Районоймнай пропагандистнуудай, лекторнүүдэй, политинформаторнуудай дунда хүтэлбэрилэгшэд олон. Партиин райкомой дэргэдэ 32 элидхэлшэ тоологдоно. Тэдэнэй олонхинь предприяти болон эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд юм.

«Знание» бүлгэмэй зэргэдэ 51 лектор бии юм. Парткомуудта — 141 политинформатор, партийна организацинуудта бүхыдөө 450 гаран агитаторнууд, тэдэнэй 184-ниинь үйлэдбэри дээрэ, 272-ынь хүн зоной ажаһуудаг газарнуудта хүдэлнэ.

Лекторнүүд совет общеcтвын социально-политическэ хүгжэлтын, уласхоорондын байдалай, хуули ёһо сахилгын, сэрэгэй-патриотическа хүмүүжүүлгын, экономикын болон элүүрые хамгаалгын асуудалнуудаар хөөрэлдөөнүүдые, уулзалгануудые үнгэргэдэг гэээшэ.

Үзэл сурталай эдэбхитэдэй түрүү зэргын бүлэгүүдэй нэгэндэ партийна организацинуудай секретарьнуудай орлогшонор ороно. Манай райондо 50 партийна эхин организаци ажахынуудай болон предприятинуудай коллективүүдтэ хүмүүжүүлгын, ниитэ-политическэ хүдэлмэри ябуулдаг.

Үзэл сурталай хүдэлмэридэ бүхы шатын хүтэлбэрилхы кадрнууд жэлһээ жэлдэ эдэбхитэйгээр, олоор хабаададаг болонхой. Тэдэнэй тоодо отделенинүүдэй зоотехнигүүд, ветврачууд, ажахынуудай болон предприятинуудай ахамад мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд оролсоно.

Район соо үнгэргэгдэдэг ниитэ-политическэ, хүмүүжүүлгын бүхы хүдэлмэриие үзэл сурталай комисси хүтэлбэрилдэг юм. Энэ комиссиие КПСС-эй райкомой секретарь Э. З. Васильева толгойлно. Эндэ элдэб секцинүүд бии болгогдонхой. Жэшээнь, түрүү дүй дүршэл шэнжэлхэ ба үйлэдбэридэ нэбтэрүүлгын (хүтэлбэрилэгшэнь Түнхэнэй совхозой директор В. Ж. Сыренов), ажалда дүршүүлгын, хүмүүжүүлгын, мэргэжэл абалгын (хүтэлбэрилэгшэнь райгүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо Б. Б. Бандеев), сэрэгэй-патриотическа хүмүүжүүлгын (хүтэлбэрилэгшэнь ВЛКСМ-эй райкомой нэгэдэхи секретарь С. Ж. Жапова), һайн абари зан хүмүүжүүлгын (хүтэлбэрилэгшэнь КПСС-эй райкомой пропаганда ба агитациин таһагые даагша В. В. Бальбеев) секцинүүд хоёр һара бүхэндэ үзэл сурталай асуудалнуудые зүбшэн хэлсэжэ, саашанхи зорилгонуудаа тодорхойлдог байна. Харин үзэл сурталай районно комисси квартал бүхэндэ сугларжа, энэ хүдэлмэриин хэр ябажа байһан тушаа зүбшэдэг, ямар партийна организацида туһаламжа үзүүлхэб гэжэ хэлсэдэг юм. Районой ажалшадай дунда өөрынгөө шударгы, үнэн сэхэ ажалаар хүндэтэй болоһон хүтэлбэрилэгшэд олон. Тэдэнэй тоодо «Сибиряк», «Мир» колхозуудай түрүүлэгшэнэр Ю. П. Седов, В. А. Сыремпилов, Түнхэнэй совхозой директор В. Ж. Сыренов, «Аршан» курортын ахалагша врач К. С. Батороев, мехлесхозой директор М. Ф. Кожевин болон бусад ойлгууламжын, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һайнаар, шадамар бэрхээр ябуулна.

КПСС-эй райкомой бюродо, парткомуудта, партийна суглаанууд дээрэ үзэл сурталай, ниитэ-политическэ хүдэлмэриин асуудалнуудаар хүтэлбэрилэгшэдэй, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй тоосоонууд шагнагдадаг заншалтай

Жэшээнь, байгша ондо КПСС-эй райкомой бюро дээрэ Саяанай совхозой директор В. Р. Сыденовэй үзэл сурталай-политическэ, хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ өөрынь хабаадалга тухай, КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые «Мир» колхозой партбюрогой бэелүүлгэ тухай тоосоонууд болон бусад асуудалнууд шагнагдаа.

Үзэл сурталай асуудалнууд партийна организацинуудай секретарьнуудай, ажахынууд болон предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэдэй районно суглаанууд дээрэ саг үргэлжэ табигдажа байдаг.

Эдэ асуудалнуудаар тодорхой тобшолол хэгдэжэ, туйлагдаһан зарим тэды амжалтануудай хажуугаар бии байһан дутуу дунданuудые богони саг соо усадхаха хэмжээ ябуулганууд хараалагдадаг юм. Тиигэжэ үзэл сурталай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин ашаүрые дээшэлүүлхэ арга боломжонууд тодорхойлогдоно.

Манай райондо коммунистнуудай, партийнабэшэ хүнүүдэй хабаадалгатай агитколлективүүд олон. Хүдэлмэрилэгшэдэй ажаллажа байһан газарнуудта 34 агитколлектив тоологдоно. Тэдэнэй хүдэлмэриие ехэнхидээ хүтэлбэрилхы кадрнууд эмхидхэдэг юм. Мүн агитаторнуудаар инженерно-техническэ 25 хүдэлмэрилэгшэд, 70 мастер, бригадир болон һүнэй фермые даагшанар, хүдөө ажахын 53 мэргэжэлтэд, соёлой 15 хүдэлмэрилэгшэд хүдэлнэ.

Агитколлективүүдые хүтэлбэрилэгшэд агитаторнуудтаяа һара бүхэндэ урдаа байһан зорилгонууд тушаа, колхоз, совхозуудай мал ажалай продукци үйлэдбэрилгын түсэбүүдэй бэелүүлгэ тухай зүбшэн хэлсэжэ байдаг юм.

Туранай совхозой директор И. Х. Маншеев, «Маяк» колхозой түрүүлэгшэ Г. М. Махаров болон бусад агитколлективүүдые һайнаар хүтэлбэрилнэ. Эдэ ажахынуудта түсэбтэ табан жэлэй даабаринууд амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ байнхай.

Аман үгын политическэ агитациин эдэбхитэд-политинформаторнуудай бүлэгэй зэргэдэ 38 хүтэлбэрилхы, инженерно-техническэ 29 хүдэлмэрилэгшэд, соёлой болон элүүрые хамгаалгын — 35, хүдөө ажахын 29 мэргэжэлтэд ородог. Тэдэнэй 86-ниинь КПСС-эй гэшүүд, 28-ниинь комсомолшууд болон 24 партийнабэшэ хүн болоно. Эдэ хүнүүдэй олонхинь дээдэ ба тусхай дунда һургуулитай юм. Хаа хаанагүй политинформаторнуудай бүлэгүүдые парткомуудай секретарьнарай орлогшонор хүтэлбэрилдэг байна. Тэдэнэр хаана, хэзээ, ямар темээр хөөрэлдөөнүүд болохоб гэһэн түсэб баталдаг.

Тиихэдэ КПСС-эй райкомой лекторнүүд һарын гурбадахи четверг бүхэндэ ниитэ полит-үдэртэ хабаадажа, элидхэлнүүдые, лекцинүүдые, хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэнэ. Ниитэ полит-үдэрэй болохо тухай районой «Саян» газетэдэ бэшэгдэдэг, нютагай радио-дамжуулгаар дуулгагдадаг заншалтай.

Полит-үдэрэй һүүлээр КПСС-эй райкомой секретарьнууд, райгүйсэдкомой болон бэшэшье органуудай хүтэлбэрилэгшэд өөһэдынь асуудалнуудаар хүнүүдтэй уулзалгануудые үнгэргэнэ. Ажалшадай гомдол, һанамжа, дурадхалнууд тэдэнние бэелүүлхэ тусхайта нюурнуудта эльгээгдэжэ, хиналтада абтадаг байха юм. Илангаяа олон дурадхалнууд ажабайдалай хэрэглэмжэ хангалгаар, тусхайлбал, телевизионно мастернуудай хүдэлмэри тухай, телефонно холбоо һайжаруулха тухай гэхэ мэтэ асуудалнуудаар ородог байна.

Мүнөө жэлһээ эхилжэ, партиин райкомой, райгүйсэдкомой үдэр ажалша коллективүүдтэ үнгэргэгдэдэг болоо. Энэ заншалые хүн зон ехэтэ һайшаана. Зүгөөр зарим хүтэлбэрилэгшэд, илангаяа ажахын кадрнууд, элдэб янзын шалтагаанаар уулзалгануудта ерэхэгүй гэжэ оролдодог гү, али өөһэдынгөө орлогшонорые эльгээдэг байһан юм. Байгша оной май һарада КПСС-эй райкомой бюро иимэ хүтэлбэрилэгшэдтэ шанга эрилтэ табяа һэн. Ямаршье хэмжээ ябуулганууд сэхэ адрестай, зорилготой ба саг соогоо дүүргэгдэдэг байхадаа, аша үрэтэй байһаниинь элитэ.

Район соомнай һарын хоёрдохи вторник бүхэндэ ажалша коллективүүдтэ үзэл сурталай асуудалнуудаар планёрконууд үнгэргэгдэнэ. Тэдэниие тусхай түсэбэй ёһоор колхоз, совхозуудай, предприятинуудай, эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэд эмхидхэнэ. Эдэ планёрконууд дээрэ ниитын зургаануудай, бригада, фермэ, отделенинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд хүмүүжүүлгын, үзэл сурталай-политическэ хүдэлмэриин асуудалнуудаар тоосодог байна. Эндэ ажалай журам, социалис мүрысөө эмхидхэлгэ, хүдэлмэришэдтэ ажалай тааруу эрхэ байдал бии болголго, сүлөө сагаа үнгэргэлгэ тухай зүбшэн хэлсэгдэдэг.

Гэхэтэй хамта зарим хүтэлбэрилэгшэд энэ хэрэгтэ һаналаа табидаггүй байха юм. Хэрбээ үзэл сурталай планерконуудые үнгэргэбэшье, тэдэнээ ажахын асуудалнуудаар хөөрэлдөөн болгожорхидог заншалтай. КПСС-эй райком, партийна организацинууд эдэ дутагдалнуудые усадхаха талаар таарамжатай хэмжээ ябуулгануудые абадаг гээшэ.

Хүтэлбэрилхы кадрнуудые үзэл сурталай хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадуулха зорилготойгоор партиин райкомой пропаганда ба агитациин таһаг тэдэнэрые урижа, хөөрэлдөө үнгэргэдэг гуримтай.

Байгша оной үнгэрһэн һаранuудта КПСС-эй райкомдо коопзверопромхозой директор В. В. Халматовтай, районно хэлхээ холбооной узелые даагша В. С. Гусевтай, РЭС-эй начальник В. Ш. Ускеевтэй, Саяанай совхозой директор В. Р. Сыденовтэй, «Сибиряк» колхозой парткомой секретариин орлогшо Г. И. Бобковатай хөөрэлдэлгэ болоо. Иимэ хөөрэлдэлгын ашаар хүтэлбэрилэгшэдэй теоретическэ ба политическэ бэлэдхэл, тэдэнэй арга боломжонууд элирүүлэгдэдэг. Район соо хүтэлбэрилэгшэдэй ба мэргэжэлтэдэй хүдэлмэридэ туһаламжа үзүүлхэ зорилготойгоор тэдэнэй ниитэ-политическэ аттестаци үнгэргэгдэнэ. Энэ хүдэлмэри КПСС-эй райкомой бюрогой тогтоолой ёһоор ябуулагдадаг. Мүнөө жэлдэ дээдэ болон дунда шатын хүтэлбэрилхы кадрнуудай аттестаци үнгэргэгдөө. Бүхыдөө 234 хүн иимэ аттестаци гараа. Тэрэ тоодо агрономууд — 31, зоотехнигүүд — 19, инженер болон механигууд — 30, экономист болон бухгалтернууд — 45, отделенинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд, бригадирнууд — 31, фермэнүүдые даагшад — 35, инженер-барилгашад, электригүүд — 14 хүн болоно. Дурсагдаһан аттестациин һүүлээр 6 мэргэжэлтэд болон дунда шатын хүтэлбэрилэгшэд даажа байһан ажалдаа таарахагүй гэжэ тодорхойлогдоо. Тиихэдэ ажахынуудай, предприятинуудай ба эмхи зургаануудай 12 хүтэлбэрилэгшэд, 14 врачнар ниитэ-политическэ аттестаци амжалтатайгаар гараа.

Гэхэтэй хамта хүтэлбэрилхы кадрнууд үзэл сурталай, политическэ хүдэлмэридэ үшөөл һулаар хабаадана, олохон хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд коллективтээ лекци, хөөрэлдөөнүүдые үсөөн үнгэргэнэ, өөр өөрын творческо түсэбгүй байһаар.

Хүтэлбэрилхы кадрнуудые хүмүүжүүлгэ тон харюусалгатай хэрэг. КПСС-эй райком һарын хоёрдохи суббото бүхэндэ партийно-ажахын эдэбхитэдэй районно һургуулиин хэшээлнүүдые үнгэргэдэг гуримтай. Эндэ партиин райкомой гэшүүд, парткомуудай секретарьнууд, бүхы шатын хүтэлбэрилэгшэд, сельскэ болон поселково Соведүүдэй, профкомуудай түрүүлэгшэнэр болон бусад һуралсадаг.

Мүн партийна политическэ һуралсалда—87, экономическа һуралсалда — 76, комсомолой һургуулинуудта — 38, үзэл сурталай, эдэбхитэдэй һуралсалда — 9 пропагандист амжалтатайгаар хүдэлмэрилнэ. Эдэ хүнүүдэй олонхинь дээдэ болон тусхай дунда һургуулитай хүтэлбэрилхы кадрнууд юм. КПСС-эй райком, партийна организацинууд хүтэлбэрилэгшэдые үзэл сурталай хүдэлмэридэ хабаадуулха талаар зарим тэды дүй дүршэлтэй боложо, энэ хүдэлмэриие комплексно гуримаар эмхидхэн, тэрэнэй үүргые, аша нүлөөе улам дээшэлүүлэн, арбан нэгэдэхи табан жэлэйнгээ түсэбтэ даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхые эрмэлзэнхэй.

В. БАЛЬБЕЕВ,
КПСС-эй Түнхэнэй райкомой пропаганда болон агитациин таһагые даагша.

ТҮРҮҮШҮҮЛЭЙ ЖЭШЭЭГЭЭР

Районой олонхи ажахынууд бүри һаяхан болотор гүрэндэ ехэхэн үритэй байһан юм. Энэнь илангаяа мал ажал муугаар үсхэбэрилһэнһөө болоно. Үбэлжэлгын үедэ адууһа малдаа үбһэ тэжээл бэдэржэ, хэдэн олон зуугаад модо газарта байһан хүршэнэртөө ошохо баатай бологшо һэмди. Энэ хэрэгтэ хэды шэнээн зөөри гаргашалагдадаг, хэды олон хүн зон, техникэ сүлөөгүй сагта ажалһаань таһалагдажа эльгээгдэдэг байгаа гээшэб?!

Гэхэтэй хамта тэрэ үедэ өөһэдынгөө газар дээрэ хүсэд хүрэхөөр үбһэ тэжээл һөөсэлхөөр аргатай байгаа ха юмбибди. Жэшээлхэдэ, Мухар-Шэбэртэ ехэшье, багашье һаа, мянгаад гектар тариалан уһалагдадаг һэн. Энэ хүдэлмэриие жэншэдгүй бэелүүлхээр элдэб түхэлэй техникэ колхоз, совхозуудта олон байгаа. Эдэнние таһалгаряагүйгөөр хүдэлгэхэ тусхай мэргэжэлтэй кадрнуудай бии байһаниинь элитэ. Эндэ илангаяа дүршэл шадабаряар баян луговодууд, механизаторнууд хүдэлдэг һэн.

Энэ хэрэгые үндэһөөрнь һайжаруулхын түлөө материально-техническэ талаар нэмэлтэ мүнгэ зөөри хэрэглэгдээгүй. Гансал өөһэдтөө бии байһан арга боломжонуудаа гүйсэд хэрэглэн, һайн шанартай тэжээлэй бааза байгуулха гээшэ тон удха шанартай байгаа. Мүнөөдэрэй байдалые хаража үзэхэдэ, районой диилэнхи колхоз, совхозууд энэ талаар ехэхэн хүдэлмэри ябуулһанай ашаар адуу малдаа элбэг хүрэхэ тэжээл нөөсэлдэг заншалтай болонхой. Жэшээлхэдэ, һүүлэй гурбан жэлэй туршада ниитын малда талха тариянай зүйл гурба дахин ехээр үгтэнэ, тэрэнэй шанарыньшье дээшэлээ. Иимэ һайн тэжээл эдиһэн адуу малай ашаг шэмэнь хараа байса ехээр нэмэнэ. Эндэһээ мяхан, һүн элбэгээр үйлэдбэрилэгдэнэ, түлшье олоор абтажа түлжүүлэгдэнэ. Нёдондоной үбэлжэлгын дүнгөөр Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ илажа гараһандаа Мухар-Шэбэрэй район КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай Хүндэлэлэй грамотада хүртөө һэн.

Энэ талаар һайн жэшээ харуулдаг ажахынуудай тоодо «Родина» колхоз оролсоно. Үнгэрһэн арбадахи табан жэлэй туршада тэдэнэр жэлдээ гектар бүриһөө дундажа зэргээр 12 центнер ороо һо абадаг һаа, харин мүнөө тус ажахынхид гектарай 29 центнер хүрэтэр тарья суглуулжа абаба. Эдэнэр ганса тариалан дээрэһээ иимэ ургаса абана бэшэ, мүн нуга сабшаланһаа баян ногоо хурьяна. Һүүлэй жэлнүүдтэ эндэхи мэргэжэлтэд, тариашад газартаа ондоогоор хандадаг болонхой. «Родина» колхозойхид район дотороо түрүүлэн, хамтын подрядай гуримаар хүдэлжэ эхилэнхэй.

Ажахын механизаторнууд газар тариалан эрхилхэ талаар зональна системэ үргэнөөр хэрэглэдэг болонхой. Эндэһээ сэбэр паар ниилээд ехэ болгогдоо. Тариалангай талмайн ехэнхи хубиинь тэжээлэй ургамалнууд эзэлнэ. Тиихэдээ орооһо тариянай үйлэдбэрилгэ заахашье доошологгүй. Ушар иимэһээ эдэнэр уһалагдадаг газараа зүбөөр хэрэглэжэ шадаһанай, сэбэр паар үргэдхэһэнэй, минеральна болон органическа үтэгжүүлгэнүүдые ехээр оруулһанай ашаар ургасая хараа байса дээшэлүүлһэн байна. Белок ехэтэй тэжээл абахын тула рапс, донник ехээр таридаг болоо. Мүнөө район дотор тэжээл үйлэдбэрилгые тусхай һалбари болгоходоо, энэ талаар ажахы бүхэндэ томодхогдоһон, хамтын подрядай гуримда ороһон бригада, звенонууд байгуулагдажа, тэдээндэ эрхилхэ газарынь, хүдэлхэ техникэнь хүсэд хүрэхөөр үгтэһэн байна. Иимэ тусхай мэргэжэлтэй коллективүүдые дүршэл шадабаряар баян бригадирнууд, мэргэжэлтэд хүтэлбэрилнэ.

Мүнөө районой бүхы фермэнүүдтэ, оньһожоруулагдамал талмайнуудта үбһэ тэжээл буйлуулагдан шанаржуулагдана. Иигэжэ бэлэдхээд, малда эдюулхэдэ, үбһэ тэжээл ниилээд алмагдана.

«Искра» колхоздо залуу эбэртэ бодо малые байлгаха, шахан таргалуулха капитальна байрануудай хажууда үнэгүй талмайнуудые олоор барина. Иимэ газарта тэжээл буйлуулан шанаржуулха, тэрэнние малда хубаарилан үгэхэ технологи һайнаар хэрэглэгдэнэ. Малшадай байха эрхэ байдал гүйсэд байгуулагданхай дээрэһээ ажалай бүтээсэ хараа байса дээшэлнэ. Эндэһээ нэгэ центнер продукци үйлэдбэрилгэдэ гаргашань ниилээд бага болгогдонхой. Мүнөө дээрээ энэ баримтамнай үшөө ехэ байһаар. Тиихэдэ үшөө нэгэ центнер нэмэлтэ шэгнүүр абалгада талха тариянай зүйл гаргашалга ниилээд хороогдонхой.

Эндэ нэгэ центнер үхэрэй мяханай өөрынь үнэ сэнгынь оройдсол 102 түхэригтэ болоно. Мүнөө тус ажахыһаа гүрэндэ абаашагдаһан эбэртэ бодо малай толгой бүриин шэгнүүрынь дунда зэргээр 400 килограммда хүргэгдэнэ.

«Искра» колхоздо иимэ талмайда хонидые шахан таргалуулха дүй дүршэл олондо һайшаагдадаг. 14—15 килограмм шэгнүүртэй хурьган табан һарын туршада шахан таргалуулагдахадаа, амидынгаа шэгнүүрые хоёр дахин нэмээдэг байха юм. Иигэжэ зүбөөр харууһалагдаһан хурьгад тэрэл жэлдээ хүндэ шэгнүүртэйгээр мяханай комбинадта тушаагдана бшуу. Гүрэндэ худалдагдаһан хурьганай мяханай өөрынь үнэ сэн 96 түхэригтэ болоно. Иигэжэ ажалаа зүбөөр эмхидхэһэн газарта мал шахаха талмайн барилгын гаргашань жэлэй туршада һөөргөө бусаагдана бшуу.

И. ОСЕЕВ,
Мухар-Шэбэрэй районой агропромышленна нэгэдэлэй түрүүлэгшэ.

(«Сельская жизнь» газетын декабриин 1-нэй номерһоо абтаба).

ХҮДӨӨГЭЙ ЖОЛООШОД ХҮНДЭТЭЙ

Манай шубуунай фабрикын олон һалбаритай ажахыда жолоошодой ажалынь угаа ехэ болодог, промышленна предприятиин жолоошодой ажалтай сасуулхаар бэшэ ондоо. Автомашинанууд бултандаа адли, тоһо түлишэшье адляар гаргашалдаг гэжэ заримашуул һанахадаа болохо. Фабрикынгаа жолоошод тухай уншагшадта хөөрэхэ хүсэлтэйб.

Манай ажахын жолоошод мэргэжэлдээ ёһотоор дурлаһан, даалгагдажа үгтэһэн техникээ ёһоор абажа ябадаг, хэһэг юумээ жэншэдгүйгөөр бүтээдэг хүнүүд гэхэдэ алдуу болохогүй. Жэшээлхэдэ, «ЗИЛ» түхэлэй автомашинануудай жолоошод А. Н. Самойлов, Н. А. Устюжин, А. А. Устьянцев, Б. И. Мошкин, «КаМаз»-да хүдэлдэг А. Т. Попов, «ГАЗ-53» түхэлэй автомашинада ажалладаг М. Е. Суханов, «Колхидын» жолоошон Л. М. Бабинцев болон бусад үдэр соо 200-400, үшөөшье дээшээ километртэ элдэбын ашаа шэрэжэ, даабаряа холо үлүүлдэг. Эдэ нүхэднай тон холын рейстэ ябадаг жолоошод юм. Жэшээнь, жолоошоднай үглөөгүүр нютагһаа гаража, Улаан-Үдын мелькомбинат гү, али Шулуутын холимог тэжээл гаргадаг заводто ошоод, талха тариянай зүйл абаһаар лэ тэрэ үдэртөө һөөргөө бусажа ерэхэдээ, аяар 400 модоной зай гатална бшуу.

Томо ашаанай автомашинаар үдэртэ иимэ зам гаталха гээшэ хүнгэн хэрэг бэшэ. Хэрбээ саг сооһь холимог тэжээл асараагүй һаашни, ниилээд олон шубууд, һаалиин мал хохидохо байна бшуу. Эдэ бүгэдэһөө мяхан, һүн багаар абтахаха юм. Теэд манай хүбүүд энэ зорилгые һайн ойлгоһон дээрэһээ хэһэн ажалаа хараалһан болзортонь бүтээхые оролдодог ха юм. Ушар иимэһээ гүрэндэ һайн шанартай һү, малай болон шубуунай тарган мяха тушааха хэрэгтэ хүдөөгэй жолоошод сэхэ хабаатай.

Манай ажахын автомашинын жолоошод ганса тэжээл шэрээд байдаг бэшэ, мүн хүлөө ажахыда болодог кампанинуудта эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг байна. Тусхайлан хэлэбэл, хабарай тарилгын, үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын, ургаса хуряалгын, малай үбэлжэлгын үедэ тон сүлөөгүйгөөр, үдэр, һүнигүй ажалладаг. Энэ жэлэй намар ургаса хуряалгада дүрбэдэхи отделениин жолоошон М. Е. Суханов, нэгэдэхи отделениһээ Г. Г. Белозерцев, 3-дахи отделениһээ Г. Г. Кадыров болон бусад социалис мүрысөөндэ түрүүлжэ гараһан байна. Ажахын бүхы 43 жолоошонние сэдьхэлэй халуун һайхан үгоор тэмдэглэн дурсахаар.

Жолоошодойнгоо үшөө нэгэ һайн талыень хэлэхэдэ, иимэ байна. Манай хүбүүд тиимэ зохистой эрхэ байдалда хүдэлдэггүй. Хүдөөгэй харгышье городойхидол адли асфальт бэшэ хотирхой бэтирхэй, шулуутай, шабартай ааб даа. Зарим ушарта харгышьегүй газараар ябаха саг дайралдаха. Заһабарилгымнайшье бааза һайн гэхээр бэшэ даа. Запчастьнууд олоор дуталдана. Хүдөөгэй жолоошодой үбэлэй янгинама хүйтэндэ, зунай аяама халуунда, хура бороо соошье, шуурга саһандашье холын харгыда ябахыень оло дахин харахат. Одоол эдэ хүбүүднай ажалай ёһотойл баатарнууд даа.

Кабанскын шубуунай фабрикын автопаркын хүдэлмэрилэгшэд энэ жэлдэ һайн хүдэлжэ гарахань. Тэдэнэр ашаа шэрэхэ арбан һарынгаа түсэбые холо үлүүлһэн байха юм. Тодорхойлбол, жолоошоднай энэ хугасаа соо 2570 тонно ашаа зөөхэ даабаряа 530 тонноор дээшэлүүлжэ шадаа. Эдэнэр байгша оной'нгоо түсэбые нэрэтэй солотойгоор бэелүүлхэ зорилготой мүнөө эршэтэй шангаар ажаллажа ябана.

«Илалтын 40 жэлдэ—габшагай ажалай 40 недели» гэһэн вахтада жагсаһан манай жолоошод үндэр социалис уялгануудые абаа. Тусхайлбал, тэдэнэр ашаа шэрэхэ жэлэйнгээ түсэбые энэ һарын 20-до, ерэхэ жэлэй зургаан һарын даабарие майн 9-дэ дүүргэхээр хараална. Манай жолоошодой хэлэһэн үгэнь бата найдамтай.

А. БУСУРМАНОВ,
Кабанскын шубуунай фабрикын зоотехник.



ЭБТЭЙ БРИГАДЫН ГЭШҮҮН

Электро-заһабарилгын цех Сэлэнгын ЦКК-гай үнинэй цехүүдэй нэгэниинь юм. Байгша ондо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ тус цех гурба дахин 1 дэхи, долоо дахин шангай һууринуудта гараһан байна. Электро-заһабарилгын цехтэ Советскэ Союзай Герой В. Н. Истоминой нэрэмжэтэ комсомол-залуушуулай А. Бурлаковай хүтэлбэрилдэг бригада эрхимүүдэй тоодо ородог. Электродвигательнүүдые заһабарилдаг энэ бригадынхид жэлэйнгээ түсэбтэ даабарие ноябриин эхеэр дүүргэжэ, мүнөө 1985 оной январь һарын тоосоогоор хүдэлжэ байхай.

Бригадир Анатолий Михайлович Бурлаков энэ цехтэ 14 жэлэй туршада хүдэлжэ байна. Электромонтерой һурагшаар ажалайнгаа намтар эхилһэн тэрэ мүнөө үндэр дээдын разрядтай мэргэжэлтэн, арбан нэгэдэхи табан жэлэй ударник болонхой.

Даадаг бригададань ажалша бэрхэ хүнүүд сугларанхай. Жэшээлхэдэ, электромонтер А. Ерофеев бригадада хүдэлхэ зуураа зургаан шэнэ мэргэжэлдэ һураа. Арадай депутадуудай Селенгинскын поселково Соведэй депутадаар тэрэ һунгагданхай.

Партиин гэшүүндэ кандидадаар һаяхан абтаһан Василий Приходько, ВЛКСМ-эй гэшүүн, ниитын эдэбхитэн Сергей Гилев үдэрэйнгөө даабарие 10—15 процентээр үлүүлэн дүүргэдэг юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: электромонтер В. Приходько.

М. СУТУРИНАЙ фототекст.

МҮНӨӨНЭЙ ЭРИЛТЭНҮҮДЭЙ ЁҺООР

Элдэб шатын хүтэлбэрилэгшэд политическэ талаараа болбосорһон, гүнзэгы эрдэм мэдэсэтэй, дүй дүршэлтэй, нэрэ хүндэтэй байха зэргэтэй гэжэ парти, Совет гүрэн, ажалша коллектив бүхэн тоолодог. Манай общеcтвын, тэрэнэй экономическа, научна, соёлой хүсэ шадалай хүгжэхэ бүри эдэ эрилтэнүүд дээшэлнэ. Энээнһээ уламжалан, КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой ээлжээтэ заседани дээрэ хаража үзэгдэһэн кадрнуудтай ябуулагдадаг хүдэлмэриин хэмжээе дээшэлүүлгэдэ шэглүүлэгдэһэн хэмжээнүүд онсо удха шанартай болоно.

Арадай ажахые болон социально-соёлой байгуулалтые залан хүтэлбэрилхэ, мүнөөнэй эрилтэнүүдэй ёһоор хүтэлбэрилхы кадрнуудта шэнэ бэлэдхэл үгэхэ ба дүршэл шадабарие дээшэлүүлхэ системые эдэбхижүүлхэ талаар хэмжээ ябуулганууддые зохёон хараалха шухала гэжэ партиин Центральна комитедэй Политбюро заагаа һэн. Ороной арадай ажахые эршэмтэй түргэнөөр хүгжөөхэ замда оруулгатай энэ асуудал холбоотой. Шэнэ эрхэ байдалда хүдэлхын тула олохон асуудалнуудта гүнзэгыгөөр хандаха, тэдэнние мүнөөнэй эрдэм ухаанай үндэһөөр шиидхэхэ эрилтэ табигдана.

Арадай ажахын хүтэлбэрилхы кадрнуудта шэнэ бэлэдхэл үгэхэ ба дүршэл шадабариинь дээшэлүүлхэ системын хүдэлмэриие эдэбхижүүлгэдэ шэглүүлэгдэһэн хэмжээнүүд тухай хөөрэжэ үгэхыень СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Арадай ажахын академиин проректор, СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн-корреспондент **Н. П. Лаверовые** ТАСС-ай шэнжэлэгшэ Б. Грищенко гуйһан байгаа.

1985 онһоо эхилжэ, экономическа туршалгын эрхэ байдалда хүдэлхэ зарим министерствэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй һуралсалые дары түргэн эмхидхэхэ зорилго академи, тэрэнэй профессорско-багшанарай бүридэл нэн түрүүн табина гэжэ Николай Павлович хэлэнэ.

Туршалгын хэмжээнүүд ниилээд үргэдхэгдэхэ, ондо ондоо зорилгонууд болон шэглэлтэй арадай ажахын һалбаринуудта туршалга үнгэргэгдэхэ гэжэ мэдээжэ. Шэнэ эрхэ байдалда хүдэлхэ министерствэнүүдһээ сугларха шагнагшадай бүлэгүүдтэ зорюулагдаһан һуралсалай программануудые бэлдэхэдэ, эдэ бүгэдэ хараада абтаһан байгаа. Академидэ эдэ программанууд шууд түргэнөөр бэлдэгдээ һэн. Залан хүтэлбэрилгэ тухай эрдэм ухаанай мүнөөнэй туйлалтануудта эдэ программанууд үндэһэлнэ.

Арадай ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй тушаалнуудые хараада абажа, һуралсалай ондо ондоо болзор хараалагданхай. Эдэ программаар һураха зэргэтэй хүнүүдэй олонхинь ажахы хүтэлбэрилгын хүдэлмэриин баян дүй дүршэлтэй хүнүүд юм.

Экономическа туршалгын эрхэ байдалда гол асуудалнуудые шиидхэлгын дулдыдаха зүйлнүүдтэ программын материалнууд дотор гол анхарал хандуулагдана. Түсэблэлгын, дүнгүүд болон нормативуудай гуримые нарижуулан һайжаруулгын асуудалнуудые, туршалгын эрхэ байдалда эрдэм, техникын хүгжэлтэ дэбжэлтые хурдадхалгатай, урмашуулгатай холбоотой асуудалнуудые би хараада абанаб. Туршалгын үедэ ажалша зарим коллективүүдэй, бүхэли һалбаринуудай шиидхэхэ зорилгонуудтай тэдэнэй туд бүхэниинь холбоотой. Жэшээлбэл, материально-техническэ хангалгые нарижуулан һайжаруулха, ажахын тоосоое гүнзэгырүүлхэ ба ажал эмхидхэхэ бригадна онол арганuудые хүгжөөхэ замууд тухай эндэ хэлэгдэнэ.

Туршалгын эрхэ байдалда һалбаринуудые залан хүтэлхэ асуудалнууд урдынхиһаа бүри гүнзэгыгөөр табигдаха. Тобшолон хэлэбэл, энэ хүдэлмэриин сэдьхэл бодолой талые шэнжэлгэ программаар хараалагданхай.

Зарим тэды дүй дүршэлтэй болоод байхадаа, академиин профессорско-багшанарай бүридэл эдэ хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлжэ эхилһэн байгаа. Индустриин зарим һалбаринуудай экономическа туршалгын эрхэ байдалда хүдэлжэ эхилхэдэ, тэндэхи хүтэлбэрилхы хүтэлбэрилэгшэдтэ зорюулагдан курса эмхидхэгдэһэн байгаа.

АРАДАЙ УРАН БЭЛИГЭЙ БУХЭСОЮЗНА ХАРАЛГА

УЯН ГАРАЙ УГАЛЗА

гэй директор Н. Ю. Мадуев оролто үгэ соогоо хэлээ. Тусхай улаан лентые Буряадай АССР-эй соёлой министрэй орлогшо Ю. Ж. Батуев таhаба, сугларhан зониие выставкэдэ урибa.

Выставкэдэ гэжэ шэлэгдэhэн гурбан зуу гаран уран бүтээлhээ хоёр зуун табладынь музейн олон таhалганууд соогуур тааругаар дэлгэгдэбэ. Эдэ бэлэглэгдэhэн зурагууд зохёохы ажалай дүн болоно. Пейзаж, уран hиилүүр, нэхэлгэ, өлгө, мүн арhаар хэгдэhэн бүтээлнүүд эндэ бии.

Байгаалиие зураглаhан зурагууд соохон М. Д. Донской «Тэрэнгиин hалбаргата», «Омолнин хушуун», «Үбэлэй зураг» гэhэн бүтээлнүүд хүнэй нюдэндэ сэхэ торожо, анхарал татана. Байгаалиин шэг шарайе тон юрэнхыгөөр аад, угаа шадамараар харуулжа шадаhаниинь гайхалтай. М. Д. Донской Улаан-Үдэ хотодо ажаhуудаг, мүнөө пенсионер. Жаран наhанhаа уран зурагта эхилhэн hаа, бүхэсоюзна болон бүхэроссин бүтээлнүүдтэ хабаадажа, хүсэн түгэлдэр, бэлигтэй уран зураашадай тоодо оронхой. Тэрэнэй хэдэн бүтээлнүүдые Хяагтын ба Суздаль хотын музейнүүд худалдажа абанхай юм.

Мүн лэ энэ таhалга соо пейзажист А. В. Поляковой хүдэлмэриин дүнгүүд харагшадай анхаралые татана. Илангаяа «Бүрхэг үдэр», «Хүбшын ногоон далай», «Вайгал үшөө мүльhэтөөдүй» гэhэн зурагуудынь зондо ехэтэ hайшаагдаба. Энэ хүн үнинэй пенсидэ гаранхай, тиибэшье уран биирэтээ батаар нүхэсэhэн зандаа. 1985 оной январиин 10-да наян наhанайнь ойтой дашарамдуулагдан, өөрынь бүтээлнүүдэй тусхай выставкэ нээгдэхэ юм. Дүршэл бэлигэнь дүүрэн поэтэ батадан харуулhан зуу гаран бүтээлэй олон харагшадай анхарал татажа табигдаханаар хараалагданхай.

Түрүүшынхиеэ хабаадагшадай тоодо орохо уран зураашадай соохоо В. А. Полстяной зохёохы ажалай дүн үндэр сэгнэлтэдэ абаhаар лэ хүртэнэ. «Омолнин хушуун», «Итанца гол», «Сэнхир Саяан» ба бусадшье бүтээлнүүдынь нарин сэбэрээр, нягтаар хэгдэhэн, хүнэй нюдэндэ харасые заатагүй татаадхина. Энэ хүн соёлой байшангай директорээр хүдэлдэг юм. Уран бииртээ донгинхой урагшатайгаар сааша тамарха бэеэ гэжэ найдагдана.

Загарай нютагта ажаhуудаг В. Драчёвой «Дайшалхы нүхэр», «Омолинууд» ба бусадшье зурагуудынь мүн лэ эндэ hайшаагдана. Энэ хүн бүхэроссин болон бүхэсоюзна выставкэнүүдтэ нэгэтэ бэшэ хабаадажа, бүхэсоюзна хэдэн ба хоёрдохи шатын дипломоор шагнагдаhан солотой юм.

Графикын талаар Л. Д. Доржиевай «Айраг бүлэлгэ», «Түмэр морин», «Малшан» гэhэн бүтээлнүүд уран манаагаар, үнгэ будагаараа харагшадай дурые абаhаар таhана. Мүн баhа энэ таhалга соо үлгөөтэй Ц-Н. Очировай бүтээлнүүд онсо маягаараа илгарна. Эндэ Буряадай Росситай хамтарhаар 325 жэлэй ойдо зорюулагдаhан «Буряад делегациин 1-дэхи Петртой уулзалга», «Аламжа мэргэн» эпосэй гурбан хуудаhан дээрэ нэмжыhэн шэмэглэл, «МТФ дээрэ болоhон эб найрамдалай митинг» болон бусадшье бүтээлнүүд мүн лэ харагшадай досоо бахархал түрүүлнэ.

Хоринhой районой Георгиевко тосхондо ажаhуудаг механизатор Н. Д. Цыбиковой «Стол, зумбараа, баабгайхэн», Буряадай АССР-эй соёлой министерствын инструктораар хүдэлдэг Ц. Н. Мангаковай «Үльгэршэн» гэhэн hиилүүр бүтээлнүүд мүн лэ харагшадта hайшаагдаба.

Уран өөлгын, логшолгын талаар ясли-садай хүмүүжүүлэгшэ А. А. Торгашевагай «Полина» гэжэ комплект (сүүмхэ, бүhэ, кошелёк), Л. Л. Кузьминагай «Эдэнэй комплект» гэhэн бүтээлнүүд онсо илгарна.

Олон янзын үнгэ зүhөөрөө, будаг шэрээрээ, уран бэлигээрээ нюдэнэй шэмэг болоhон хэдэн хүшэгэ хаяар тататай. Энэ Гусиноозёрск хотын электросеть В. С. Торгашинагай, Хоринhой районой Георгиевско тосхоной толгойн Т. А. Лужниковагай, Зэдын районой Петропавловкада найшашаар хүдэлдэг А. И. Григорьевагай уран hайхан бүтээлнүүд олониие урмашуулна. Тиихэдэ орын арhаар В. Н. Шелковниковой хэhэн найман хибэс-хүшэгэ мүн лэ угалза хэбээрээ, бэлиг шадабаряараа олониие гайхуулна. Тэрэнэй «Хандагайнуудай тэмсээн», «Шонуудууд», «Ортонгуудай түүхэhээ» гэхэ мэтын уран бүтээлнүүд эндэ үлгөөтэй.

Музей соо зон олон, энэш тэрэш хахада үлгөөтэй зурагуудай, уран гартанай бүтээлнүүдэй урда удаан зогсон харанад. Тэдэнэй заримтан дуугаралсажа, харанан үзэhэн бүтээлнүүд тухайгаа hанамжаяа hураажа абаhан байна.

А. И. Ородоева, Хурамхаанай районой Арадын соёлой байшангай хүдэлмэрилэгшэ:

— Ехэ гоё выставкэ байна. Намда Поляковагай бүтээлнүүд угаа hайшаагдаба. Байгаалиин түхэл шарайе хурса тодоор, набшаhан, модохон үүхэнийе хаягуудамни оаньhан мэтээр зураглажа шадаhанинь гайхамаар байна. Иимэ бүтээлнүүдые харахадаа, хүн бүхэн энэ үнэтэ баялигаа гамнаха, сахиха гэжэ оролдохо байха.

Н. С. Кожевникова, Улаан-Үдын ЛВРЗ-гэй слесарь:

— Хүнэй ажалда юрын гарай уран нугархайе, бэлиг шадабариие үшөө дахин энэ выставкэ гэршэлнэ. Донскойн, Полстяной бүтээлнүүд сэдьхэл хүдэлгэмөөр, ёhотой уран бэлигтэй хүнүүдэй гараар бүтээгдэhэн байна.

М. Е. Улаханова, социальна тэдхэмжэнүүдэй талаар инспектор:

— Мэргэжэлтэ зураашадай бэшэ, харин hайн дуратанай бүтээлнүүд гэжэ этигэхэ ядахаар. Саашадаа иимэ выставкэнүүдые олоор үнгэргэхэ гэжэ дурадханаб.

Музейн үүдые татажа, олон зон орожол байха юм. Юундэб гэхэдэ, hайхан бүтээлhээ hайхан хүсэл, арюун бодол, сэдьхэл хүнэй досоо түрэн, ажал хэрэгтэнь соло дуудан, ерээдүй саг тээшэ уряална бшуу.

Д. ШАГДАРОВА.

«БУРЯАД ҮНЭН» тэдэ бэшэhэнэй hүүлээр

«...ШОО, ШАМДАХА ХЭРЭГТЭЙ»

...тын октябриин 21-дэ иимэ гаршагтай статья ...эн. Хяагтын районой «Пограничный», Алтайн, ...үдэрниин совхозуудта, «Родина», «Заря» кол... ...ай үбэлжэлгэ муугаар, бэлэдхэл багатайгаар ...а. Һү hаалиин фермэнүүдэй үнеэдэй, хонидой ...аhабарилагдаагүй байhаар, дээрэ дурсагдаhан ... тэжээлэй цех хүдэлгэгдэнэгүй гэhэн шүүм... ...эн байгаа.

Арадай депутадуудай Хяагтын районно Соведэй хүдөө ажахын управлениин начальник П. И. Гаврилов манай редакцида иимэ харюу эльгээгээ:

«— Алтайн, «Пограничный» совхозуудай, «Родина», «Заря» колхозуудай малай байранууд заhабарилагдажа, үнеэдынь дулаан байрадаа оруулагдаа. Һү hаалиин фермэнүүдтэхи тодхогдоhон машина, механизмууд, тэрэ тоодо тэжээлэй цехүүд хүдэлгэгдэдэг болоо. Фермын үнеэдтэ буйлуулагдаhан тэжээл үгтэнэ.

Статья соо дурсагдаhан Улаадайн совхозой Дунгын hү hаалиин фермын тугалай байра заhабарилагдаа, тэжээлэй цех бэлэн болгогдонхой. Үнеэдэй тугаллаха байра заhабарилагдажа дүүрэхэ дүтэлэнхэй.

Хүдэрниин совхозой hү hаалиин фермэнүүд заhабарилагдаа. Хонидой хоёр байра заhабарилагдажа дүүрэхэ болонхой».

АЖАЛАЙ БҮГЭДЭ НИИТЫН КОНФЕДЕРАЦИИН ЭРИЛТЭ

ПАРИЖ. Ажалай бүгэдэ ниитын конфедераци (ВКТ) өөhэдөө өөhэдыгөө тодорхойлхо эрхэ Шэнэ Каледонидо дары олгохо эрилтэ табиба.

Франциин газаа далайн саанахи энэ газар дээрэ тохёолдоhон шахардуу шанга байдалай түлөө Франциин правительство харюусаха ёhотой гэжэ Франциин профсоюзай энэ ехэ нэгэдэлэй эндэ толилогдоhон коммюникэ дотор тэмдэглэгдэнэ. Ушарынь гэхэдэ, тэрээндэ бэеэ даахан байдал олгохо тухай абаhан уялгануудаа мүнөө болотор бэелүүлнэгүй бшуу.

Колониальна байдалай гутамшаг муухай үлэгдэлые усадхан зайсуулха эрилтэ ВКТ оронай демократическа эмхинүүдэй, профсоюзуудай ба түрүү үзэлтэй залуушуулай урда табиба.

АМЕРИКАН ХУДАЛДАА НАЙМААНАЙ ТҮЛӨӨЛЭГШЭДЭЙ ҺАНАМЖА

НЬЮ-ЙОРК. Совет-американ харилсаае, тэрэ тоодо хоёр оронай хоорондохи худалдаа наймаае дары гуримшуулан hайжаруулха шухала гэжэ США-гай мэдээжэ промышленник, ниитын ажал ябуулагша Эдвард Лэмб хэлэбэ.

Манай оронуудай хоорондохи али алиндань ашатай туhатай экономическа харилсаае хүгжөөхэ шухала гэжэ американ худалдаа наймаанай олонхи түлөөлэгшэд тоолоно гэжэ тэрэ ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө мэдүүлээ. Худалдаа наймаанай талаар хэгдэhэн харилсаан СССР-эй ба США-гай хоорондохи холбоое гуримшуулгада, бүхы дэлхэй дээрэхи политическэ байдалые түни түбшэн болголгодо hайнаар нүлөөлхэ байна гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

Худалдаа наймаанай-экономикын асуудалнуудаар совет-американ харилсаа холбоое хүгжөөхэ замда США-гай тохёолдуулhан бэрхэшээл түбэгүүдые дары усадхахые американ түлөөлэгшэ уряалаа.

АФГАНИСТАНАЙ БУРУУШААЛГА

КАБУЛ. Бахтар агентствын мэдээсэhэнэй ёhоор, Афганистанай Демократическа Республикада эсэргүү зэбсэгтэ шэнэ hүйдхэлтэ ябуулга хэhэнтэйнь дашарамдуулан, Пакистанай хэрэгүүдые ДРА-да түлөөлхэ этигэмжэтэдэ буруушаалгануудые хэжэ байhанаа мэдүүлээ. Байгша оной декабриин 1-дэ, 2-то, 3-да Пакистанай газар дээрэhээ Кунар провинциин Барикот, Пакти провинциин Джаджи гэжэ районуудые ехэ буугаар буудаhан байгаа гэжэ тэрээндэ барюулагдаhан ДРА-гай МИД-эй ното дотор хэлэгдэнэ. Энээнhээ уламжалан, амгалан тайбан зоной дунда хохидогшодшье бии, тэдэнэй гэр байра hандаргагдаа.

Эдэ ябуулгануудай хойшолонгуудай түлөө Пакистанай тала харюусаха ёhотой гэжэ документ дотор тэмдэглэгдэнэ. Бэеэ даахан байдалаа, газар дайдынгаа бүрин бүтэн байлгые хангаха шухала хэмжээнүүдые ДРА абаха эрхэтэй.

«ЮРЭНХЫ ДЭЛГҮҮРЭЙ» ШИИДХЭГДЭЭГҮЙ АСУУДАЛНУУД

ДУБЛИН. «Юрэнхы дэлгүүрэй» гэшүүн-оронуудай гүрэнүүдэй ба правительствануудай толгойлогшонорой хабаадалгатай ээлжээтэ сесси эндэ хүдэлмэрээ дүүргэбэ. Тус эмхиин урда табигдаhан орёо шухала асуудалнуудые тэдэнэр хоёр үдэр соо зүбшэн хэлсэhэн байгаа.

Сессиин түгэсхэлэй документhээ элирhэнэй ёhоор, «юрэнхы дэлгүүрэй» гэшүүн-оронуудай хүтэлбэрилэгшэд хүнүүдые ажалаар хангаха асуудалые шиидхэхэдээ, ехэ бэрхэшээл түбэгүүдтэ орохон байна.

«Юрэнхы дэлгүүртэ» Испани болон Португалиие абаха тухай асуудал тушаа шанга хөөрэлдөөнүүд болобо. «Арбанай» хүтэлбэрилэгшэдэй зарим асуудалнуудаар арай шамай үгэеэ ойлголсоошье hаань, бүхы дээрээ энэ асуудал үшөөл шиидхэгдээгүй байhаар. Хэрбээ Дундада далайн оршондохи экономическа талаараа гээгдэнги районуудта туhаламжа үзүүлхэ дары түргэн программын баталагдан абтаагүй hаань, энэ эмхидэ шэнэ гэшүүдые абалгые буруушаахабди гэжэ Грециин делегаци мэдүүлбэ.

Гадаадын политическэ хэдэн асуудалнуудые, тэрэ тоодо зүүн ба баруун оронуудай хоорондохи харилсаанай ямар байhые, Түбэй Америкэдэхи, Дүтын Зүүн зүгтэхи байдалые сессидэ хабаадагшад мүн лэ зүбшэн хэлсээ. Зүгөөр сесси дээрэ баталагдан абтаhан гадаадын политическэ документнүүд ямар нэгэн шэнэ үүсхэлнүүдгүй байна, имагтал «арбанай» бүгэдэндэ мэдээжэ хараа шэглэлнүүдые элирхэйлэн харуулна гэжэ эндэ тэмдэглэгдэбэ.

БХОПАЛАЙ УРШАГТА ҮДЭРНҮҮД

ДЕЛИ. Мүнөө Индиин Бхопал хотодо уршагта үдэрнүүд тохёолдожо байна. «Юнион карбайд корпорейшн» гэжэ американ компаниин химическэ заводто хорото газай лэбшэжэ гараhанhаа уламжалан, хоёр мянга гаран хүн наhа бараhан, 50 мянга гаран хүн хорлуулhан байха юм. Бхопал мүнөө үедэ фронт шадарай город шэнгеэр үзэгдэнэ. Үйлсэ гудамжануудта олон тоото майхан татагдажа, хохидогшодто медицинскэ дары түргэн туhаламжа үзүүлэгдэнэ. Сэрэгэй авиаци, абаралгын подразделенинүүд энээндэ хабаадуулагдана. Оронай элдэб районуудhаа кислородно түхеэрэлгэнүүд, эм домууд эльгээгдэнэ, медицинын хүдэлмэрилэгшэд нишэ ерэнэ. Хохидогшодой ами наhые абарhын түлөө тэмсэл түхэреэн сүүдхэ соо үргэлжэлнэ. Промышленностиин энэ hалбариин бүхы түүхэдэ предприяти дээрэ эгээл ехэ эбдэрэлгэ болоhон байна гэжэ Индиин химическэ промышленностиин ба үтэгжүүлгэнүүдые үйлэдбэрилгын министр Васант П. Сатхе Бхопалда ерэжэ харахадаа мэдүүлбэ. Правительствын байгуулhан комисси энэ уршагта аюулай бүхы зүйлнүүдые наринаар шэнжэлжэ байна гэжэ тэрэ хэлээ.

СОЦИАЛИС ОРОНУУДААР

ВЕНГЕР ТАРЯАШАДАЙ ШУХАЛА ЗОРИЛГОНУУД

БУДАПЕШТ. Венгриин хүдөө ажахын үйлэдбэриин кооперативуудай ажалшад шухала кампани үнгэргэлгэдэ — түгэсхэлэй суглаануудта бэлдэжэ эхилэнхэй. Тэдээн дээрэ ажал хүдэлмэриинь жэлэй дүнгүүд согсологдохо, ерээдүйн түсэбүүд хараалагдаха. Үйлэдбэриин ашаг үрые дээшэлүүлхэ, орооhо таряа үйлэдбэрилгын программые бэелүүлгэдэ ажахынуудай хабаадалгые үргэдхэхэ, түүхэй эд ба элшэ хүсэ алмалгада хүсэлэл оролдолгонуудай саг үргэлжэ элсүүлхэ зорилго хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй урда табигдаhан байгаа.

Кооператорнууд даабаринуудаа амжалтатайгаар дүүргэхэ гэжэ урилшалан хэгдэhэн дүнгүүд гэршэлнэ. Олохон ажахынуудта гектар бүриhөө 40 центнер шэниисэ, 60 центнер кукуруза хуряагдаhан байна.

ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБЫЕ — БОЛЗОРҺООНЬ УРИД

ПРАГА. Чехословакиин Валашск — Мезиржици хотын «Осветловаци» гэжэ заводой коллектив социалис оронуудта продукци худалдаанда эльгээхэ жэлэйнгээ түсэбые дүүргэбэ. СЭВ-эй талаар партнернуудта гэр байра гэрэлтүүлхэ техникэ ехээр эльгээгдэнэ.

Жэл бүри тус предприяти 860 мянган элдэб светильнигүүдые үйлэдбэрилдэг. Советскэ Союз тэрэнэй продукциие ехээр худалдажа абадаг. Жэлэй дүүрэтэр СССР-эй тусхай шэглэлтэй магазинуудай тагууд дээрэ столой лампанууд, бра, торшернүүд оруулагдаха. Элдэб түхэлэй абажурнууд тэдэнэй дунда бии.

ЭКОНОМИЧЕСКА НЭГЭДЭЛЭЙ АШААР

СОФИ. Толбухинай электронно болон стандартна бэшэ аппаратура бүтээдэг завод комбайнууд болон хуряалгын машинануудай шухала узелнуудай хүдэлмэриие хинан шалгаха автомат түхеэрэлгэ үйлэдбэрилдэг болоо. Хэрбээ ямар нэгэн узелай хүндөөр ажаллажа эхилээ hаа, тэрэ, механизаторто дохёо үгэхэ байна.

Манай завод хадаа Болгариин эгээл хурдан түргэнөөр хүгжэжэ байгаа предприятинуудай нэгэниинь болоно гэжэ заводой директор Стоян Домынов хэлэнэ. Социалис экономическа нэгэдэлэй ашаар мүндэлhэн тус завод хүдөө ажахын машинануудта хэрэгтэй электронно аппаратура үйлэдбэрилхөөр мэргэжэжэ байнхай. Москвагай, Харьковай, Рязаниин, Днепропетровскын болон Ташкентын эрдэмтэд болон конструкторнуудтай, мүн тэрэшэлэн Софи хотын радиоэлектроникын институдтай хамта проектнууд зохёогдодог.

УЛАСХООРОНДЫН ШЭНЖЭЛЭЛ

ЭБ НАЙРАМДАЛ БҮХЫ ДЭЛХЭЙДЭ ХЭРЭГТЭЙ

Социалис хани нүхэсэлэй гүрэнүүдэй коммунис ба хүдэлмэришэнэй партинуудай эб найрамдалай уг зорилгонуудта үнэн сэхэ байhыень, ядерна дайнай аюулые зайсуулхын, буу зэбсэгүүдые хуряан абалгын асуудалнуудые шиидхэхын тулада хэрэгтэй бүхы юумэ тэдэнэй сүм хэхээр бэлэн байhыень үнгэрhэн неделидэ аха дүү оронуудай ниислэлнүүдтэ болоhон гурбан ехэ үйлэ хэрэг үшөө дахин элирхэйлэн харуулба.

США ба НАТО-гай ээрхэг түримхэй милитарис политикын гэмээр уласхоорондын ниитэ байдалай эрид шахардуу шанга боложо байhан ушарhаа Варшавска Договорто ородог гүрэнүүдэй гадаадын хэрэгүүдэй министрнүүдэй комитедэй Берлиндэ үнгэргэгдэhэн заседани дээрэ Европодохи байдал бүхы талаhаа зүбшэн хэлсэгдэбэ. Варшавска Договорто ородог оронуудай оборонын министрнүүдэй комитет Будапештдэ үнгэргэhэн заседани дээрээ Варшавска Договорой гэшүүн-оронуудай нэгэдхэгдэмэл зэбсэгтэ хүсэнүүдэй бодото ажал ябуулгын асуудалнуудые хаража үзөөд, зохихо хэмжээнүүдые абаhан байна. «Проблемы мира и социализма» гэжэ журналай хүдэлмэри зүбшэн хэлсэлгээр коммунис, хүдэлмэришэнэй ба революционно-демократическа 90 гаран партиин түлөөлэгшэдэй Прагада болоhон уулзалга дээрэ бата бэхи эб найрамдал хангалга ба буу зэбсэгүүдые ехээр бүтээн гаргалгые хизаарлалгын зорилгонууд горитойхон hуури ээлээ.

Америкын захиргаанай ээрхэн зонхилгын политикын гэмээр дэлхэй дээрэ тохёолдожо байhан шахардуу шанга байдалай аюул тушаа Варшавска Договорто ородог гүрэнүүд нэгэтэ бэшэ заахан байха юм. Дунда зэргын зайда буудагдаха американ ядерна ракетэнүүдые НАТО-гай Баруун Европын зарим оронуудта тараан тодхолгын үргэлжэлүүлэгдэжэ байhанhаа буу зэбсэгүүдые ехээр гаргалгын аюулта шэнэ шатын нээгдэhэн мэдээжэ. Энэ ушарhаа Европодохи байдал hүүлэй үедэ улам доройтожо байна. Иимэ эрхэ байдалда Советскэ Союзай ба социалис бусад оронуудай өөhэдынгөө аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ талаар харюугай хэмжээнүүдые абаха баатай болоhониинь ойлгосотой.

Буу зэбсэгүүдые ехээр гаргалгые болюулга ба тэдэниие, нэн түрүүн ядерна зэбсэгүүдые хуряан абалга манай үе сагай гол асуудал болоно гэжэ Берлиндэ үнгэргэгдэhэн заседанида хабаадагшад онсолон тэмдэглээ. Тиигэхэ зуураа Варшавска Договорто ородог гүрэнүүд сэрэгэй хүсэнэй талаар булюу байдалтай болохые оролдоногүй, тиигэбэшье тэдэнэр энэ талаар булюу байдал НАТО-гай оронуудта олгохогүй гэжэ зааба. Ядерна ба замбуулинай зэбсэгүүдтэ хабаатай асуудалнуудай бүхы комплексноор Советскэ Союзай Холбоото Штадуудтай хөөрэлдөө үнгэргэхөөр үгэеэ ойлголсоhониие hайшаажа, тэрээндэ онсо анхарал хандуулна гэжэ тэдэн мэдүүлбэ.

Европодо ба бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангалгада зорюулагдаhан тон шухала дурадхалнууд аха дүү оронуудай ниислэлнүүдhээ дахинаа соностобо. Эндэ ядерна зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые тоогой ба шанарай талаар даб дээрэ зогсоохо тухай, ядерна зэбсэгүүдэй туршалгые бүгэдэ ниитээрээ гүйсэд дүүрэнээр хорихо тухай, замбуулинай дайдада буу зэбсэгүүдые гаргаха ябадалые зайсуулха тухай хэлэгдэнэ.

Сэрэгэй хүсэнүүдэй урда урдаhаа туласа татагдаад байhан ушарые hуларуулгада, уласхоорондын харилсаануудые алишье талада ашатай туhатайгаар хүгжөөлгэдэ зорюулагдаhан бусад шухала эдэбхи үүсхэлнүүд социализмын аха дүү оронуудай зүгhөө хэгдэhэн байна.

БУЛЮУ БАЙДАЛТАЙ БОЛОХЫН ТҮЛӨӨ ОРОЛДОНО

Хойто-Атлантикын бүлэглэлэй Брюссельдэхи штаб-квартирада үнгэрhэн неделидэ болоhон НАТО-гай сэрэгэй үндэр тушаалтадай үбэлэй заншалта уулзалга Европые саашадань милитаризацилха уряа доро үнгэрбэ. Европын бүлэглэлэй ба сэрэгэй түсэблэлгын комитедэй тэндэ үнгэргэгдэhэн сесси дээрэ юрын ба ядерна буу зэбсэгүүдые ехээр бүтээн гаргаха ээлжээтэ программа hайшаагдаба.

США-гай баалалтаар, дай жүрөөдэhэн хамжагшадай дэмжэлгээр НАТО-гай сэрэгэй гаргашада 7,85 миллиард доллар нэмэжэ үгтэхөөр хараалагдаба. Сэрэгэй хүсэнэй талаар булюу байдалтай болохын хойноhоо оролдон, НАТО-гай удамаршад гансахан үнгэрhэн жэлдэ налог түлэгшэдэй хармаанhаа 316,58 миллиард доллар hугалhаниинь hануулхада болохо. Баруун Европын оронуудта экономическа айхабтар ехэ бэрхэшээлнүүдэй, хүдэлмэригүй хүнүүдэй улам олошоржо байhан үедэ иимэ юумэн хэгдэhэн байна.

Мүнөө абтаhан эдэ шиидхэбэринүүдэй ёhоор НАТО-гай оронуудай сэрэгэй-промышленна комплекс шэнэдхэн хубилгагдаhан танкнуудые, артиллерийскэ буунуудые, ракетэнүүдые ниидхүүлхэ түхеэрэлгэнүүдые бүтээн гаргаха болоно. Хойто-Атлантикын бүлэглэлэй агаарай сэрэгэй хүсэнүүд «Торпедо» ба «Ф-16» түхэлэй шэнэ самоледуудаар, далайн сэрэгэй хүсэнүүд-авианосец ба эсминецүүдээр, миинэ тральщигаар, бусад корабльнуудаар хангагдаха юм. Юрын шэнэ түхэлэй буу зэбсэгүүдые зохёоходоо онсо мэргэнээр буудалгада, дайсанай оборонын ара тала руу холо зайда буудалгада онсо анхарал хандуулагдана, Оирын жэлнүүдтэ шэнэ аэродромуудые, складуудые барихаар, хуушануудыень шэнэлхээр хараалагдана. Ондоогоор хэлэбэл, хэрбээ дайнай эхилээд байгаа hаа, Европо түбидэ сэрэгэй ехэ хүсэ ба техникэ асарха материальна бааза Пентагон өөртөө бэлдэжэ захаланхай.

НАТО-гай ядерна дай жүрөөдэhэн сэрэгэй министрнүүд хараалагдаhан графигай ёhоор далита болон «Першинг-2» ракетэнүүдые тараан тодхолгоёо үргэлжэлүүлхэ хүсэлтэй байhанаа онсолон тэмдэглээ. Энэ хүсэл эрмэлзэлынь Европын арадуудай этигэл найдабарида оггошье тааралданагүй.

Европо түбидэ зүришэлдөөтэ байдалые улам hүжэрөөжэ байhан дайнда бэлдэлгын документнүүд дотор, НАТО-гай сэрэгэй түсэблэлгын комитедэй сессиин коммюнике дотор «зүүн ба баруун оронуудай хоорондо тогтууритай харилсаануудые байгуулха ба хүгжөөхэ» гэжэ байжа гамгүйгөөр хэлэгдэhэн уряануудынь худал хуурмаг пропагандын нюур шарайе бодото ёhоор элишэлнэ. Замбуулинай дайдада буу зэбсэг гаргаха ябадалые хорихо, дунда зэргын зайда буудагдаха ядерна зэбсэгүүдые хороохо талаар хоорондоо холбоотой асуудалнуудай бүхэли комплексоор США-тай шэнэ хөөрэлдөө СССР-эй хэхэ хүсэлые «hайшааха» зуураа, Хойто-Атлантикын бүлэглэлэй удамаршад бодото дээрээ тэрэ хөөрэлдөөе хойшо татаха ябуулга хэнэ. Иимэл даа, hүүлэй үедэ Вашингтонhоо, НАТО-гай бусад ниислэлнүүдhээ соностоhон «эб найрамдалда дуратайбди» гэhэн мэдүүлгэнүүдтэ үгтэхэ сэгнэлтэ.

«БУЛАД ДАЙНАЙ» ШЭНЭ ҺҮЖЭРЭЛГЭ

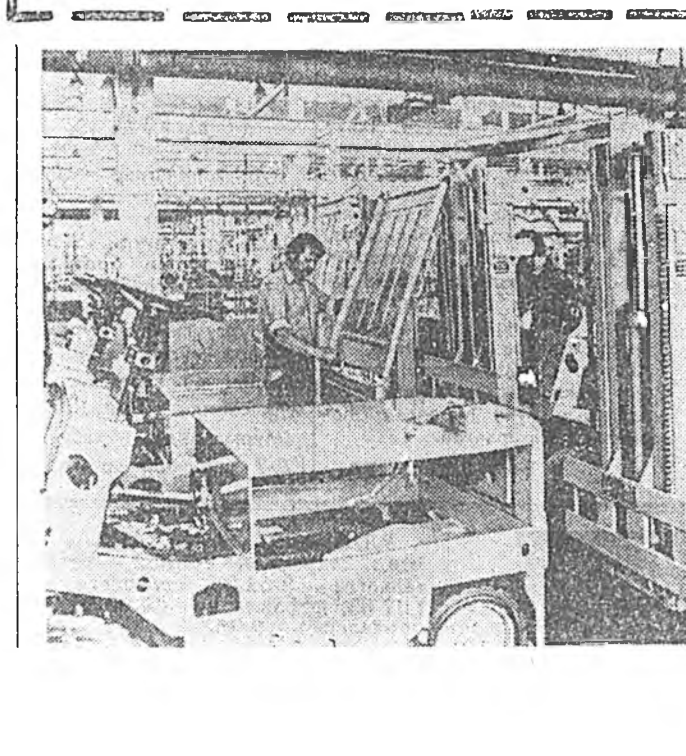
Капиталис оронуудай гол түбүүд болохо США, Баруун Европо ба Японой хоорондо худалдаа наймаанай-экономическа зүришэлдөөнүүд эрид шангадаба. Энэ ушарай шалтагаан юуб гэхэдэ, үнихэнэй эхилhэн «булад дайнай» ээлжээтэ буудалга Америкэ түбиhөө хэгдэбэ. Булад хайлуулдаг өөhэдынгөө монополинуудай баалалтада орожо, Вашингтон Баруун Европын ба Японой металлургическа промышленностиин импортээр асарагдадаг продукциие эрид хороохон тухайгаа соносхожо, хамжагшадаа бэрхэшээлтэ байдалда оруулба. Зүгөөр Баруун Европын арбан гүрэн ба Япон США-гай баалалтаар буладаар хэгдэhэн эдүүдэй экспортые «hайн дураараа хизаарлаха» тухай шиидхэбэри энээнэй урда тээ абаhан байгаа.

Холбоото Штадуудай зүгhөө хэгдэhэн энэ ябуулгань «юрэнхы дэлгүүрэй» гэшүүн-оронуудай талаhаа эрид буруушаалгаар угтагдаба. Мүнөөнэй экономическа унжагай кризисэй эрхэ байдалда Вашингтоной абаhан шиидхэбэриин гэмээр Лотарринги ба Люксембургын, Рур ба Боринажын металлургическа предприятинууд хаагдаха баатай болоно. Үшөө хэдэн мянган хүнүүд ажалгүй боложо, үйлсэнүүд руу намнуулхань. 1984 оной түрүүшын гурбан кварталай туршада Европын экономическа нэгэдэлэй оронуудай хүдэлмэригүйшүүлэй армида аяар 100 мянганhаа дээшэ металлургнууд нэмэhэн байна.

Европын нэгэдэлнүүдэй комиссиин түрүүлэгшын орлогшо Э. Давиньон США-гай энэ ябуулгые үзэгдөөгүй муухай ушарал гэжэ нэрлээ. Баруун Европын профсоюзууд болон олониитын эрилтээр «арбанай» хүтэлбэри дары түргэн сугларжа, харюугай хэмжээ абаха болоно. Тиигэжэ американ промышленностиин ЕЭС-эй оронуудта асарагдадаг эд бараанай список табигдажа, наймаанда асаралгын хоригдохо гү, али үнэ сэнгын ехээр дээшэлүүлэгдэхэ болоно. Баруун Германиин булад хайлуулдаг промышленностиин продукциин США-гай импортээр асарагдадаг хубиин хэмжээе саашадань тодорхойлхо асуудал зүбшэн хэлсэхэ гэhэн дурадхалhаа Вашингтоной hэнгэргүйгөөр арсаhан ушар ЕЭС-эй оронуудай дурыень гутааба.

Вашингтоной протекционис шэнэ ябуулгануудай шалтагаануудые хаража үзэhэн шэнжэлэгшэд энэ ушар хадаа нэн түрүүн хилын саадахи хамжагшадайнгаа хүзүүгээр үрдилдөөнэй бэрхэшээлтэ байдалhаа гарахые hэдэжэ байhан американ булад хайлуулдаг магнадуудай урда буулта мүн гэжэ заана. Энэ хадаа США-гай худалдаа наймаанай балансын үзэгдөөгүй ехэ үлүү гаргашын (130 шахуу миллиард доллар) орёо бэрхэшээлые шиидхэхэ гэhэн hэдэлгэ мүн. Сэрэгэйнь гаргашын саг үргэлжэ ургажа байhан дээрэhээ тэрэнь иимэ хэмжээндэ хүрэнхэй. Тиигэхэ мүртөө худалдаа наймаанай-экономическа харилсаануудта протекционис бүдүүлиг политика баримталан, хамжагшадайнгаа аша туhын хэрэгүүдые огто анхарангүйгөөр США саашадаа сэрэгэй гаргашануудые ехэ болгохо баалалта тэдэндээ хэнэ, Баруун Европо болон Япондо айхабтар үнэтэй шэнэ түхэлэй буу зэбсэгүүдые олоор асарна.

И. МАСЛЕННИКОВ, В. ЧУКСЕЕВ, Б. ВОЛКОВ. (ТАСС).



БОЛГАРИ. Энэ орондо үйлэдбэрилэгдэн гаргагдадаг автокарнууд дэлхэйн дала гаран гүрэнүүдтэ эльгээгдэдэг юм. Далайн портнуудта, түмэр замай станцинуудта, барилгын талмай дээгүүр үргэнөөр хэрэглэгдэдэг энэ бишыхан аад, угаа хурдан, ашаглахада аятай машина хаа хаанагүй үндэр сэгнэлтэдэ хүртэнэ. НРБ-дэ жэл бүри элдэб янзын 32 мянган хэhэг автокар бүтээгдэжэ, гол түлэб СЭВ-эй гэшүүн ябуулна.

Эдэ машинанууд «Рекорд» гэжэ Пловдив хотын комбинадта, Сентябриин 6-най нэрэмжэтэ ниислэл хотын заводто үйлэдбэрилэгдэнэ. Мүнөө үень 8—10 тонно ашаа тээгээд ябаха арга боломжотой автокарнуудые Болгариин мэргэжэлтэд зохёоно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Софиин Сентябриин 6-най нэрэмжэтэ заводой цех соо.

ТАСС-ай фотохронико.

ИЛАЛТЫН 40 жэлэй ОЙДО

РЕЙХСТАГТА НЭРЭЭ ҺИИЛЭҺЭН ХҮН

I.

Мүнөө холын шэнги һанагдадаг табяад оной эхээр энэ хүнтэй футболой нэгэ командада наадагша һэмди. Түрэл Хэжэнгынгээ районой нэрэ хүндые хамгаалхаяа Хори, Ярууна, Загарайгааршье айлшалагдаа. Нэгэтэ забһарлалгын үедэ зэргэлжэ һуугаад, гэтрээз тайлаад, заһан үмдэжэ байхадань, баруун хүлэйнь булшанда айхабтар ехэ самсаалтаһан һорьбо харажархёод, залд гэһэндээ:

— Энэтнай юун гээшэб?— гэжэ мэдүүгээр асуугаа һэм. Александр Семенович ехэл тоожогүйгөөр:

— Шархал даа. Үни эдэгээн һэн. Наадахадам һаалта хэдэггүй, —гэжэ ойлгуулаа һэн.

Халагни халаг, тиихэдэ ягаад, хаана, хэзээ шархатаа һэмтэ гэжэ асуугаагүйм гэмшэлтэй. Тиимэ сүлөөшье болоогүй һааб даа. Наадаhаа талмай дээрэ судьягай жэмбүүр ханхинажэ, бидэ һөөргөө, тэмсэлдэ бэлэн шармайгаа бэлдэбди. Хожомынь тээд дахин асуухаяа мартажархёо һэм.

II

Тиихэдэ, 1941 оной июнь соо Украиныи, Белоруссиин хото городууд дээгүүр хас тамгата харсагануудай элижэ, үхэлтэ бомбонуудые хаяжа эхилхэдэ, түрэл Алайрайнгаа голой Бага Бахтайн эхин шатын һургуулида нэгэ жэл соо багшалһан арбан юһэтэй Александр хүбүүн сүлөөтэй болонхой, аймагайнгаа сурхарбаанда барилдахаяа, футболоор наадахаяа, мэргээ туршахаяа бэеэ һорижо байгаа бшуу. Нютаг нүхэдэйнь һурэгөөрөө, булэг булэгөөрөө дайндаа, холын фронт мордожо захалба. Тээд Александр Халбаевые мартажархиһан юумэндэл, хэншье дуудабагүй. Гайхахадаа, тэрэ өөрөө военкомат ерээ бшуу. Эсэнги шамайтай наһажаал майор, Александрые харамсаараа, үгэшье хэлүүлэнгүй:

— Нүхэр спортсмен, Ворошиловско мэргэн буудагша, бидэ шамайе мартаагүйбди, сагай ерэхэдэ заабол дуудахабди, хүлеэжэ бү яда, — гэбэ. — Дунда һургуулитай хадаш, сэрэгэй училищада ябуулха гэжэ нөөсэлнэбди.

Үнэхөөрөөшье, хэдэн һара болоод, 1942 оной февраль соо хэшээлээ үнгэргэжэ байтарнь, повесткэ бариһан хүбүүхэн гүйжэ ерэбэ бшуу. Тиигэжэл Халбаев эшелондо һуугаад баруулжаа бэшэ, зүүлжээ эльгээгдэжэ, Улаан-Үдэ шадархи Дивизионно станцидахи ябаган сэрэгэй училищада ороод, пулемет болон миномет буу зэбсэг шудалжа захалһан намтартай. Тиигэжэ июнь һара соо 41-дэхи армиин 93-дахи стрелково дивизиин 278-дахи гвардейскэ стрелково полкын бүридэлдэ оруулагдажа Воронежско областиин баруун районуудай нэгэндэ эльгээгдээд, оборонодо байжа гарапсаха баатай болоhон юм.

Харин хоёр дайшалхы шалгалтаа сержант Халбаев 1943 оной июль соо Суута Орловско-Курска духэригтэ гарһан гээшэ.

Хүн түрэлтэнэй түүхэдэ үзэгдөөгүй ехэ танкнуудай тулалдаанда бэлэдхэл эхилhэээр үнинэй. 69-дэхи армиин бүридэлдэ үгтэhэн тэрэнэй алба хэдэг 278-дахи гвардейскэ полкын сэрэгшэд Прохоровко һэлэжэ һууриин шадар гүнэгэы окоп [illegible] соо хорохой дайсадай добтолго хүлеэжэ байгаа бшуу. Эдэл үдэрнүүдтэ полкын тагнуулшадай морито взводой командир ахалагша сержант Александр Халбаев сүүдхэдөө оройдоо 3—4 час соо зали абаад лэ, дахин бодожо, мориндоо мордонхой бусад нүхэдтэеэ хамта полкнуудай урда харилсаа холбоо хангадаг, ялхэ хана, hөөг бургааhа дагалдаан гү, али hүниин харанхые hамбашаалан, дайсадай танкнуудай хорохон газарнуудые тодорхойлдог бэлэй.

— «Освобождение» гэжэ олон серитэй фильм хараа гүш? — гэжэ Александр Семенович дурсалгаа таhалба. Миний толгойгоо дохиходом: —Тэрэ фильм 1943 оной июлиин түрүүшын үдэрнүүдтэ Прохоровко шадар болоhон хуягта машинануудай үхэлтэ тэмсэлые айхабтар үнэн зүбөөр, нюдөөрөө дахин хаража байhандал адляар экран дээрэ hэргээгээ бшуу. Сэхынь хэлэхэдэ, бидэ, тагнуулшад, миин хаража байгаа бэшэбди. Моридоо тушаагаад, гартаа автомат барижа, гранатануудаар зэбсэгжэжэ, өөhэдынгөө ябаган сэрэгшэдтэй хамта нэгэтэ бэшэ добтолгодо оролсодог hэмди. Ямар ехэ тулалдаан болоо гээшэ hэм! Хэзээдэшье мартахаар бэшэ. Мүнөөшье заримдаа зүүдэндэм немецкэ тигр болон фердинанд гэhэн хүндэ танкнуудай гэнжэнүүдэй шэхэндэ хажар ханхинаан соностоходол гээд hэришэдэгби. Граната баруун гартаа батаар бажуунхай урдаhаань мүлхижэ ябадагаар өөрыгөө харадагшьеби. Яахабши даа, иимэ үйлэ хэрэгүүдэй наhан соо мартадаггүйнь гайхалтайшье бэшэл...

Энэдэл залуу буряад сэрэгшэ [illegible] шархатаа ушараа [illegible] hургуулида [illegible] hамбашааhан [illegible] мын Ровно хото шадар болоhон байгаа. Тэрэниие полкынь командир дахинаа тагнуулшадай морито взводой командиргаар томилбо.

Манай сэрэгшэд тиихэдэ баруулжаал, баруулжаад дугташажа ябаа.

Висла гэжэ Польшын эгээн томо гол мүрэнүүдэй нэгые гаталха үедөө эрэлхэг зориг, hанаашаг ябадал гаргаhанайнгаа түлөө Александр Халбаев түрүүшынгээ орденоор — Улаан Одоной орденоор шагнагдаа hэн.

— Миний командалдаг взводто элдэб яhанай хүбүүд алба хэдэг hэн. Нэгэ үгөөр хэлэхэ болоо haa, ёhотой интернационал. Арбан хоёр сэрэгшэдэйм дунда хоёр ород, хоёр белорус, нэгэ украинец, казах, татар, башкир, киргиз, хальмаг бии hэн. Бултанайнь нэрэ мүнөө мартаа бээзб. Харин өөрөө тагнуулда гарахадаа дахуулаад ябадаг Шэтын областиин Балей нютагтай Сидор Поздняков, Уфа хотын башкир хүбүүн Михаил Хасанов гэгшэдые мартагшагүйб, — гэжэ Александр Семенович дурсалгаяа үргэлжэлүүлнэ.

Нэгэтэ 1945 оной хабар иимэ ушар болоо hэн. Хоёр талын сэрэгшэд Буг мүрэнэй эрьеэр плацдарм эзэлээд, бэе бэеынгээ добтолго хүлеэнги хоробо. Иимэл үедэ тагнуулшадай үүргэ сэгнэшэгүй үнэтэй байдаг. Зүгөөр айхабтар түргэн урасхалтай аад, гүнзэгы энэ мүрэниие гаталжа гараад, «хэлэ» асарха гээшэ бэлэн бэшэ hэн. Гурба дахин тиимэ hэдэлгэ хээд, гар хооhон бусагдаа. Дүрбэдэхиеэ Александр Халбаев өөрөө үнөөхил Поздняков Хасанов хоёртоё тагнуулда гараха ушартай болобо. Манай эрье шадарайхид «шуугаа» гаргаба, [illegible] тагнуулшад түрүүлэн ябагшадань хүлөө табижа үгөөд, «торожо унахадань» абаа шэмэзгүйгөөр hүнөөбэ. [illegible] Тэрэ залуу немецынь дайсадай уг зорилго, ямар hэдэбтэй, хэды шэнээн буу зэбсэгтэй байhан тухайнь хурга хухадгүй хөөрэжэ, совет сэрэгүүдэй добтолго хүнгэдхэhэн юм.

Сэхынь хэлэхэдэ, иимэ ушарнууд лейтенант Халбаевай дайшалхы намтарта али олон болодог hааб даа. Юуб гэхэдэ, тэрэл 69-дэхи армиингаа 41-дэхи гвардейскэ стрелково дивизиин 102-дохи полкын сэрэгшэдтэй хамта буряад тагнуулша хүбүүн Висла, Одер мүрэниие дайгаар гаталалсаа, Польшын газар дайдые хүндэлэн дабажа, фашистнуудай эшээн—Берлин хүрэтэр дабшаа бшуу. Морин бэшэ, харин ябаган тагнуулша сэрэгшэдэй взводые командалдаг Александр Халбаев Илалтын үмэнэ гаталhан hүүлшын ехэ мүрэн — Одер шадархи тулалдаануудта хабаадахадаа, шамбай шиирагаа, шуран бэрхэеэ, зориг түгэлдэрөө харуулжа, Эсэгэ Ороноо Хамгаалгын Дайнай хоёрдохи шатын орденоор шагнагдаhан юм. Эндэ болоhон тулалдаанууд илангаяа үсэд нэтэрүү байгаа гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй. Мүртөө болоhон фашистнууд, тэдэнэй хуурмаг номнолдо этигэжэ, урдахи, хойнохиёо мэдэхээ болиhон, үшөө hахалшье ургаагүй эдиршүүл галзуу муухайгаар эсэргүүсэдэг hэн. Тиигэбэшье hаань, манай Улаан Армиин илагдашагүй хүсэн хуха нуга дараа hааб даа. Нэгэ тулалдаанай үедэ Берлинhээ 40 шахуу модоной газарта, Потсдам шадар ахалагша лейтенант Александр Халбаев хүлөө шархатажа (энэ шарха тухайнь зураглалайнгаа эхиндэ дурдаа hэмди), дахинаа госпитальдо орохо баатай болобо.



Тэндэл хэбтэхэдэнь, рейхстаг дээрэ Илалтын Улаан туг hүр жабхалантайгаар намилзаа юм.

III

Александр Семенович Халбаев гансата гэртээ бусаагүй. Тэрэ Илалтын үдэрэй мандаhанай удаа жэл үлүүтэй шахуу хугасаа соо Германида, тэрэл Берлин шадарай Потсдам хотодо алба хэhэн намтартай. Сүлөөтэй сагтаа Германиин ниислэлэй түб — Александерплац ошожо, hандарhан рейхстагай дэргэдэ зогсодог, аяар Воронеж шадарhаа эндэ хүрэжэ ерэhэн дайшалхы замаа hанан дурсадаг бэлэй. Тиихэдээ рейхстагай ханаар хара хөөгөөр, юрын авторучкааршье, гол түлэб жадаар hиилэhэн нэрэнүүдые анхаран уншагша hэн. «Бидэ Сталинградhаа Берлин хүрэтэр дабшаабди», «Түрэл Москваhаа эндэ хүрэтэр ерээбди» гэхэ мэтэ үгэнүүдэй хойно сэрэгшэд өөhэдынгөө нэрэнүүдые бэшэдэг байба. Хэдышье ханамжатайгаар уншаа hаа, «Бидэ Буряад оронhообди» гэhэн гү, али «Байгалай эрьеhээ эндэ хүрөөбди» гэhэн бэшэг олохогүйдөө, нэгэтэ өөрөө кинжалаараа томо гэгшын бахана-колоннын нюур талада «Александр Халбаев. Буряад оронhоо» гэжэ hиилээгшэ бэлэй. Амгалан байдалай мандаха, Александр Семеновичто дахинаа спортоор бэеэ hоридогынь hанагдажа, дивизидээ футболой команда эмхидхээд, тэрэнэйнгээ капитаниинь болоhон юм.

1946 оной зун армиин албанhаа табигдажа ерэхэдээ, Эрхүүгэй юридическэ hургуулида хоёр жэл соо hуралсаhан, удаань хэдэн жэлдэ Ивалгын аймагай арадай судьягаар хүдэлөө. Теэд мүнөөхил спортнь Александр Халбаевые татаад, уряалаад hаладаггүй hэн. Тиин 1952 ондо Хэжэнгын дунда hургуулиин физкультурын багша болобо. Харин жараад оноор Эрхүүгэй областиин Усть-Ордагай ДЮСШ-гай директорээр ажаллаа. Сэхыень хэлэхэдэ, РСФСР-эй арадай гэгээрэлэй отличник, отставкада гараhан майор Александр Халбаев мүнөө үдэр хүрэтэрөө спорттой хуби заяагаа холбоhон зандаа: юуб гэхэдэ, Буряадай республиканска ДЮСШ-гай инструктор-методистын тушаал эзэлнэ бшуу. Гадна тэбхэр арбан жэл соо, наhанайнгаа амаралтада гарахадаа, Буряадай АССР-эй Гэгээрэлэй министерствэдэ инспекторээр хүдэлхэдөө, hурагшадай бэеын тамирай, физическэ бэлэдхэлэй түлөө сэхэ харюусалгатай байгаа ха юм. Александр Семеновичой хүтэлбэри доро эгээн түрүүн спортын зүргэ руу хадууран ороhон, тэрэнэй нүлөөе бэе дээрээ үзэhэн мэдээжэ спортсменүүдшье олон байха. Жэшээлбэл, Европын чемпион болоhон барилдаашан О. Алексеев, боксер Д. Бабудоржиев, РСДЮСШ-гай директор М. Митыпов, «Селенга» гэжэ футбольна командын начальник А. Жамьяндабаев болон бусад.

IV

...Үсэгэлдэр би Александр Семеновичтой үйлсэдэ гэнтэ уулзашооб. Тэрэ заахашье хубилаагүй: хүхюун дорюун, шогтой зугаатай зандаа. hаяхан спортын ветерануудтай М. Горькиин нэрэмжэтэ библиотекэ соо болоhон уулзалгада хабаадаhан тухайгаа хөөрэнэ. Тиигэжэ байтараа гансата бодолгото боложо;

— Шэнэ жэлэй hүүлээр Агуу Илалтын 40 жэлэй ойн үмэнэ дайшалхы замаараа ябажа ерэхэ хүсэлтэйб, hонин ха юм даа. Залуу наhамни дахин бусахашье аалам?! А?— гээд, ташаганаса энеэнэ. Тиихэдэнь би:

— Та залуу зандаат. Ветеранууд гээшэмнай, дуун соо хэлэдэгтэл, сэдьхэлээрээ хүгшэрдэггүй зон ха юм, — гэжэ үнэн зүрхэнhөө харюусаа hэм.

А. ЖАЛСАНОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. С. Халбаев.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ВРАЧАЙ ЗҮБШЭЛ

ХОРОНҺОО ҺЭРГЫЛХ ХЭРЭГТЭЙ

Гэнтын ушараар гү, али зорюута хорото болон химическэ бодосуудые уужа, бэеэ хорлохо ябадал (отравлени) ажабайдалда али олон тохёолдодог. Энэ ушар гол түлэб архидалгатай холбоотой юм. Юуб гэхэдэ, олонхи ушарта архи ехээр ууhан хүнүүд тэрэнэйнгээ дууhашахада, архиин орондо элдэб хорото бодосуудые хэрэглэдэг байна.

Архи, хорото ургамалнууд, шанга эмүүд, ажаhуудалай хэрэглэмжын элдэб химическэ бодосууд — эдэ бүгэдэ бэеэ хорлохо ябадалай үндэhэн боложо үгэнэ.

Тэрээнhээ гадна угарна газ, хорото химикадууд болон элдэб бодосууд хүнэй бэе махабадые мүн лэ hуларуулжа болоно. Химическэ бодосудые хэрэглэдэг үйлэдбэри дээрэ ажалладаг хүнүүдэй бэеын хорлолго мүн лэ зайлашагүй.

Зунай, намарай hарануудта, үлир жэмэсэй, hархяагуудай хүсэд эдеэшэгүй хаhада иимэ ушарнууд олоор тохёолдоно. Илангаяа hархяаг дабhалхадаа тон нарин байха хэрэгтэй. Олонхи ушарта муу шанартайгаар дабhалагдаhан hархяаг эдиhэнhээ боложо, ехэшүүл, үхибүүд хорлогдоно. Энэ ушар ехэ муу хойшолонтой байдаг. Юуб гэхэдэ, hархяагаар хорлогдоhон хүнүүдэй 14 процентнь үхэдэг юм.

Гэхэтэй хамта элдэб бациллануудтай загаhа, мяха hайнаар угаажа, бусалгангүй эдихэдэ, мүн лэ хүнэй бэедэ хоротой.

Статистикын мэдээсэhэнэй ёhоор, дэлхэй дээрэ бишыхан үхибүүдэй ойлгомторгүй бэеэ хорлохо ушар жэл ерэхэ бүри олошорно. Энэ нэн түрүүн түрэлхидэй hалан, хайша хэрэг ябадалhаа уламжална. Хорото бодосуудые, үхибүүдэй бэедэ аюултай эмүүдые тэдэнэр багашуулай хүрэхэ газарта (тумбочка, шкаф соогуур) хадагална. Түрэлхидэй зэмээр лэ үхибүүдэй ами наhан аюулда ороно ха юм.

Иимэ жэшээнүүдые дурдаха болоо hаа, олон. 2 наhатай Вова манай больницын отделенидэ ороо hэн. Тэрэнэй үбшэлhэн ушар мүн лэ түрэлхидэй гэмээр болоо. Юуб гэхэдэ, хүүгүүнэйнгээ унтажа хэбтэhэн таhалгада таракануудые үгы хэхэ зорилготойгоор хлорофос сасаhан байгаа. Тиигэжэ хлорофосой хорото бодосууд Вовын бэе махабадта шэнгээ ха юм. Иимэрхүү байдалтай үсөөн бэшэ хүүгэд манай отделенидэ ородог юм. Элдэб хорхой шумуултай (таракан, хулпаа, хулгана) тэмсэхэдээ, бидэнэр хорото бодосуудые ехээр хэрэглэнэбди. Гэбэшье энэ ушарта хүүгэдэйнгээ бэеые хорлолсожо байhанаа бидэнэр ойлгоногүйбди.

Тиихэдэ хубсаhа хунар будадаг будаг (анилиновый красигель) мүн лэ анилинай шанга хоротой юм. 6 наhатай Алеша ойлгомторгүйгөөр иимэ бодос уужархёо. Тэрэнэй түрэлхидынь үндэ[…] даха гэжэ будаг бэ[…] стол дээрэ табижар[…] байгаа.

Хүнэй бэе махабадта[…] гаар нүлөөлдэг эмүүдые[…] гаар хадагалха ушар н[…] бэшэ үзэгдэнэ. Зарим[…] дые гоёор, хүнэй нү[…] торосолдомоор багсалж[…] даглалга үхибүүдэй а[…] ехээр татана. Жэшээ б[…] нэгэ иимэ ушар дурдая[…] бүлэг бишыхан үхибүү[…] дажа байтараа бүхэли[…] «табекс» гэжэ эм оло[…] тамин гэжэ hанаhан[…] hээ бултыень эди[…] Эсэстэнь тэдэнэй нэгэн[…] бараа.

«Архи—ами наhанай[…] сан» гэжэ арад зоной[…] тон зүбөөр хэлсэдэг.[…] үхибүүдэй үшөөл хүсэд[…] шээгүй бэедэ архиин[…] ехэ хоро хүргэдэгынь[…] жэ. Бишыхан үхибүүн[…] хэн дуhал архи уу[…] боложо үхэдэг. Хэрбээ[…] наhанай үхибүүн 6[…] грамм архи уугаа hа[…] лэ үхэжэ болохо. Манай[…] ницада 8, 12 наhатай а[…] хоёр ороо hэн. Тэдэнэ[…] уужа, бэеэ хорлоhон[…] Хэрбээ дүй дүршэлтэ[…] чай туhаламжын нэг[…] хойно үзүүлэгдээ hаа[…] үхибүүдэй ами наhа а[…] тон хүндэ болохо hэ[…] соогоо үзүүлэгдэhэн[…] туhаламжын ашаар а[…] нэр амиды мэндэ үлө[…]

Харин тиихэдэ бишы[…] —3 hаратай үхибүү[…] хяар компресс табиха[…] тон буруу. Уушханай[…] ляагаар үбдэhэн 1[…] басаганда эхэнь үдэр[…] дахин 3—5 часай т[…] үбсүүндэнь архяар к[…] хэжэ табяа. Гурбадах[…] тоө басаганайнь бэе х[…] хүйтэн хүлhэ адхан м[…] табяа. Архиhаа бэеын[…] логдоhон басаганай а[…] hые врачнууд 3 үдэр[…] шада тэмсэжэ абараа[…]

Энэ ушарта саг соо[…] туhаламжа үзүүлхэ т[…] хала. Нэн түрүүн, хэ[…] та, ямар юумэнhээ[…] дооб гэжэ элирүүлхэ[…] тэй. Хэды шэнээн хо[…] досой хэрэглэгдэhые[…] лээд, үлэhэн бодосые[…] дицинскэ бригадын[…] дамжуулха шухала. М[…] скэ туhаламжын ерэ[…] шэнтэндэ түрүүшын[…] ламжа үзүүлхэ, хоты[…] лаха хэрэгтэй. Хэрбэ[…] кэ соо активированн[…] гэжэ таблеткын бай[…] хотыень зайлахынга[…] тээ уулгаха. Хэрбээ[…] тэнэй мэдээгүй байга[…] хотыень зайлажа бо[…] Хотыень зайлаха зор[…] гоор hү, үндэгэ[…] болохогүй.

Врачай ерэтэр үбш[…] үзүүлэгдэhэн түрүү[…] hаламжа айхабтар ех[…] үзүүлдэг. hайнаар[…] дэhэн туhаламжа үб[…] аюулда ороhон ами[…] абаржа шададаг бай[…]

О. ЦЫРЕН[…]
Улаан-Үдын […]
туhаламжын боль[…]



Бамбагар зөөлэн саhан Байгалаймнай үмэнын газар дайдые жэгдэ хушажа, санаар наадаха, урилдаха дуратайшуулые уряалжа эхилээ. Манай штатнабшэ корреспондент В. Плуттын буулгаhан зураг дээрэ республикын урилдаанда санашадай бэлэн болоод байхые харанат.

СЭЛЭНГЫН РАЙОНДО

ШЭНЭ БАРИЛГАНУУД

Сэлэн-Дүүмэ тосхон жэл ерэхэ бүри болбосон түхэлтэй боложо байна. Арбан нэгэдэхи табан жэлэй эхинhээ хойшо эндэ шэнэ аптекэ, гурбан магазин, байрын арбаад гэр хирпиисээр баригдаа, тосхоной гол үйлсэ, талмайнууд асфальтаар хушагдаа. Сэлэн-Дүүмэдэ шэнэ пекарни ашаглалгада hаяхан үгтэбэ. Сүүдхэ бүри эндэ баригдаhан дүрбэн тонно хилээмэн болон хилээмэнэй зүйлнүүдээр Сэлэнгын, Химнын, Шасарганын совхозуудай ажалшад хангагдажа байха юм.

Тэрэшэлэн энэ тосхондо шэнэ больница бодхоогдожо эхилбэ.

МЭРГЭЖЭЛТЭДЭЙ СПАРТАКИАДА

Зургаан-Дэбэ hууринай спортивна шэнэ комплекс соо Сэлэнгын районой хүдөө ажахын мэргэжэлтэд сугларжа, заншалта спартакиада үнгэргэгдэбэ. Ноёхоной, Үбэр-Зөөхэйн, Новоселенгинскын, Загастайн, Жаргалантын спортсменүүд барилдаагаар, хүндэ атлетикээр, волейбол болон столой теннисээр мүрысэбэ. XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой мэргэжэлтэд угаа урагшатайгаар спартакиадада хабаадажа, онсо шалгарба.

Мүрысөөнэй дүнгүүдээр Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой мэргэжэлтэд командаараа нэгэдэхи hуури эзэлhэн байна. Энэ ажахын ахамад инженер, командын капитан Иван Балданов бүхэ барилдаагаар нэгэдэхи, гиир үргэлгээр хоёрдохи hууринуудые эзэлээ. Тус колхозhоо дүн хамта 38 мэргэжэлтэд хабаадаа.

Тельманэй нэрэмжэтэ совхозой парткомой секретарь Михаил Аюров барилдаанай мүрысөөндэ хоёрдохи hуури эзэлhэн байна. Бүхыдөө спартакиадада 250 мэргэжэлтэд хабаадаа.

Н. НАМСАРАЕВ,
манай корр.

Спорт

ДЭЛХЭЙН ЧЕМПИОНДО ШҮҮГДЭБЭШЬЕ...

Фашизмда эсэргүү тэмсэлшэ, мэдээжэ немец спортсмен Вернер Зееленбиндерэй дурасхаалда зорюулагдаhан заншалта уласхоорондын мүрысөөн Лейпциг хотодо боложо, дэлхэйн 16 ороной 220 гаран барилдаашад хабаадаhан байгаа. Дүрэ буляалдалгын ба классическа барилдаагаар мүрысөөн үнгэргэгдэбэ.

СССР-эй залуушуулай суглуулагдамал команда энэ ехэ мүрысөөндэ манай ороной нэрэ хүндые хамгаалhан байна. Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар оронoймнай суглуулагдамал командын гэшүүд гурбан алтан, нэгэ мүнгэн, гурбан бронзо медальнуудаар шагнагдаа.

Манай «Динамо» бүлгэмэй республиканска соведэй инструктор — залуушуулай дундаhаа Европын чемпион, дэлхэйн Кубогта хүртэгшэ, уласхоорондын классай спортын мастер Николай Иванов уласхоорондын энэ заншалта мүрысөөндэ хабаадаба. Тиихэдээ Николай хэдэн илалта түйлажа, түгэсхэлдэнь ГДР-эй барилдаашан —Олимпиин наадануудта хабаадалсаhан, дэлхэйн хоёр дахин чемпион, Европын түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөнүүдтэ хэдэн удаа илалта түйлаhан Уве Нойперттой уулзахадаа, 5:5 тоотойгоор тэнсэжэ ябатараа, hүүлшын секундануудта 2 балл алдажа, бронзо медаляар шагнагдаба. Энэнь манай бэлигтэй залуу барилдаашанай үшөө нэгэ амжалта болоно гээд тэмдэглэлтэй.

Мүнөө Н. Иванов ерэхэ жэлэй январь hарада Тбилиси хотодо үнгэргэгдэхэ уласхоорондын мүрысөөндэ хабаадаха зорилготойгоор бэлэдхэл хэжэ байна. Тэрээнhээ гадна, манай республикаhаа Б. Будаев, Л. Айсуев, С. Замбалов гэгшэд энэ заншалта мүрысөөндэ хабаадахын тула hуралсал hорилгоёо захаланхай.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

БАСКЕТБОЛОЙ МЭРГЭШҮҮЛ

Баскетболоор «Буревестник» бүлгэмэй областной соведэй түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн болобо. Буряадай багшанарай, Зүүн Сибириин технологическа болон соёлой институдуудай табан суглуулагдамал команда тэрээндэ хабаадаhан байгаа.

Эрэшүүлэй дундаhаа Буряадай багшанарай институдай суглуулагдамал команда илалта түйлажа, областной соведэй чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртөө. Эхэнэрнүүд соохоо Зүүн Сибириин технологическа институдай студентнэр шалгарба.

* * *

Агуу ехэ Илалтын 40 жэлэй ойдо зорюулагдажа, Буряадай багшанарай институтда комплексно спартакиада эхилбэ. Спортын 14 зүйл спартакиадын программада оруулагданхай.

Түрүүшын зүйлөөр — баскетболоор мүрысөөнүүд боложо дүүргээ. Эрэшүүлэй 8, эхэнэрнүүдэй 6 командын 200 гаран баскетболист тэрээндэ хабаадаhан байгаа. Дүнгүүдые согсолходо, физическэ хүмүүжүүлгын факультедэй суглуулагдамал команда эхэнэрнүүдэй дундаhаа илаба. Эхин классуудай факультедэй студент басагад — хоёрдохи, түүхын—хэлэ, бэшэгэй факультедэй баскетболистканууд гурбадахи hуури эзэлээ.

Эрэшүүлэй дундаhаа физическэ хүмүүжүүлгын факультедэй 4-дэхи курсын студентнэр түрүү hуури эзэлээ. Тус факультедэй 2-дохи курсын студентнэр — мүнгэн, харин түүхын—хэлэ, бэшэгэй факультедэй түлөөлэгшэд бронзо медальнуудаар шагнагдаа.

Физическэ хүмүүжүүлгын факультедэй 1-дэхи курсын студентка Маргарита Мисюра, тус факультедэй 4-дэхи курсын студентнэр Владимир Матвеев, Геннадий Белобородов, Олег Миронов эрхим бэрхэ наадагшад гэжэ тоологдон, тусхай шангуудта хүртэбэ.

Л. РАДНАЕВ,
Буряадай багшанарай институдай спортклубай түрүүлэгшэ.

САГААЛСА ДЭЭРЭ—ЭДИРШҮҮЛ

hүр харбалгаар «Динамо» бүлгэмэй хүүгэдэй спортын hургуулинуудай hурагшадай дунда түрүү hуури эзэлхын түлөө мүрысөөн болобо. Тус бүлгэмэй республиканска соведэй, хүүгэдэй спортын 3-дахи hургуулиин, Хурамхаанай районой хүүгэдэй спортын hургуулиин 60 гаран мэргэшүүл мүрысөөндэ хабаадаhан байна.

Мүрысөөндэ хабаадагшад КД-2 упражненеэр харбаа.

1970—1971 онуудта түрэhэн хүбүүдэй дундаhаа Сережа Шагдыров 475 очко тудажа, түрүү hуури эзэлээ. Саша Дондобон тэрээнhээ 5 очкогоор гартаба. Володя Мадасов гурбадахи шанда хүртэhэн байха юм.

1972 ондо түрэhэн, мүн тэрээнhээшье бага наhанай хүбүүд соохоо Слава Батоев эрхимлэбэ. Саша Бабкин, Олег Третьяков гэгшэд шангай hууринуудта гараhан байха юм.

13—14 наhанай басагадай дундаhаа Мара Маланова 340 очкотойгоор шалгаржа, I шатын дипломоор шагнагдаа. Туяана Содномова, Таня Бугдаева гэгшэд удаадахи hууринуудые эзэлбэ.

Бага наhанай басагад соохоо Вика Степанова hайн бэлэдхэлтэй байhанаа харуулаа. Наташа Попова хоёрдохи шанда хүртэhэн байна.

Ж. БАТОМУНКОЕВ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. «Үйлэдбэриин материальна арга нөөсэнүүдые алмаха»— түрүү бэшэг. «Малай үбэлжэлгэ-харюусалгатай хаhа»— республикын районуудhаа абтаhан тобшо мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. «Жэлэй түгэсхэл дээрэ эршэтэйгээр хүдэлхэ»—промышленна асуудалда зорюулагдаhан тобшо hонин. «Малшадые комплекснoop хангалгые шалганабди». «Хии хооhон найдуулганууд» — Р. Гаязовай статья.

Хоёрдохи хуудаhанда. «Партиина ажабайдал: коммунис коллектив дотор». «Галай дэргэдэ» — А. Праведниковай статья. «БАМ: хүнүүд ба үйлэ хэрэгүүд». «Горенков барилгадаа үлэхэ гү?» — В. Юдинай корреспонденци. «Миниие хэдэг хэрэгhээ үлүү юумэн дэлхэй дээрэ үгы» — Л. Цыбиковагай статья. «Редакцида ерэhэн бэшэгүүдhээ». «Эрхэ байдалынь hайжараагүй» — бүлэг уншагшадай бэшэг. «Правда Бурятии» газетэдэ харюусана». «Тогтоолнууд, заабаринууд олон аад, саашаа үгы» — А. Тарасовай статья.

Гурбадахи хуу[…] «Коммунизмда эсэр[…] сэл хэтэрэнхэй». «[…] рондын шэнжэлэл». […] саанаhaa» — ТАСС[…] АПН-эй корреспонде[…] харин гүрэнүүдhээ[…] hэн тобшо мэдээс[…] суглуулбари.

Дүрбэдэхи хуу[…] Долоон хоногтоо н[…] гарадаг «Патриот» г[…] шалта хуудаhанай м[…] нууд. «Хараагаа hэ[…] А. Субботиной «Ажалша hайхан амар мэндээ хүр[…] Д. Егодуровай стат[…] носхолнууд.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—«Время». 9.50 —Шатараар дэлхэйн чемпионат 10.05—«Кавказский пленник»—уран hайханай фильм. 11.20—Полоцкын уран зурагай хүшөөнүүд. 11.45—Шэнэ hонин (11.50 хүрэтэр). 15.15—Шэнэ hонин. 15.35—«Табан жэл—хүн бүхэнэй хэрэг». 16.30—В. Горбатов. «Письма к товарищу». 17.15—РСФСР-эй композиторнуудай V съездын концерт. 18.15—Буратиногой выставкэ. 18.45—Тэжээл үйлэдбэрилгые эмхидхэхэ ба тэрэнэй ашаг үрые дээшэлүүлхэ дүй дүршэл тухай. 19.25—«Байгал»—мэдээсэлэй программа.

Москва. 19.45— «Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ». 20.00— «Хүн ба хуули».

Улаан-Үдэ. 20.35— «Байгал» — нютагуудай hонин.

Москва. 20.45— «Чрезвычайные обстоятельства» —уран hайханай фильм. 22.00—«Время». 22.45— ССР Союзай Ехэ театрай баледэй артистнуудай концерт. 23.30— Шатараар дэлхэйн чемпионат. 23.45— «Мүнөөдэр—түби дэлхэй дээрэ». 24.00— Хоккейгээр уласхоорондын нүхэр ёhоной уулзалга. ЧССР-эй ба СССР-эй суглуулагдамал команданууд.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00—Үглөөнэй гимнастика. 9.15— «Сельский учитель»—баримтата фильм. 9.35, 10.45,—Байгаали шэнжэлэлгэ. 2-дохи класс. 9.55— Эрдэм дэлгэрүүлгын фильм. 10.15, 13.05— Француз хэлэн. 11.05 —ПТУ-гай hурагшадта гоё hайханиие ойлгожо hургаха. 11.35, 12.35— Географи. 6-дахи класс. 12.05— «Шатарай hургуули». 13.25— «Кукрыниксэнтэнэй зохёол бүтээлнүүд». 14.05— «Драматурги ба театр». Я. Бомарше. 15.05— Түүхэ. 7-дохи класс. 15.35— М. И. Глинкын зохёол бүтээлнүүд. 16.20— Шэнэ hонин.

Улаан-Үдэ. 18.10—[…] Үдэ хотодо ТЭЦ-2-ы[…] шадай ажал хэрэгүү[…]

Москва. 18.45—[…] саад». 19.15— «Хүхю[…] нууд». 18.30— «Про[…] —табан жэлдэ».

Улаан-Үдэ. 19.45[…] очерк. 19.55— «Деп[…] ажал хэрэгүүд».

Москва. 20.35— «[…] киз».

Улаан-Үдэ. 20.45—[…] холнууд.

Москва. 21.00 — […] нойрсогты, багашуул[…] «Курорт «Снегиревск[…] ральные воды»— т[…] 21.30— «Эжын […] 22.00—«Время». 22.45 […] ор Вихрь» гурбан сер[…] hайханай фильм (1-д[…]

Редактор
Р. Б. ГАРМА[…]

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам.редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат 2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства — 2-61-35, сельского хозяйства — 2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ — 2-60-21, 2-57-63, информации — 2-60-91, переводов — 2-54-93, писем и селькоров — 2-67-81 корректорская — 2-33-61, выпускающие—2-35-95 объявлений — 2-65-54

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 35. Н-00606. Заказ № 294. Индекс 04649.